

Tartu Ülikool
humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
maailma keelte ja kultuuride kolledž
klassikalise filoloogia osakond

Laura Lembit

**METAFOORID JA METAFOORSED VÄLJENDID VANAKREEKA JA EESTI
KEELES: ERINEVATE TÕLKESTRATEEGIADE ANALÜÜS LONGOSE
„DAPHNISE JA CHLOE” I RAAMATU PÕHJAL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Kadri Novikov, PhD

Tartu 2021

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. METAFOOR.....	4
1.1. Metafoori mõiste ja teooriad.....	4
1.1.1. Metafooriteooriad antiikajal.....	5
1.1.2. Metafooriteooriad tänapäeval.....	8
1.2. Metafooriga seonduvad probleemid.....	11
1.2.1. Definitsioonide rohkus.....	11
1.2.2. Tõlkimine.....	11
2. METAFOORID JA METAFOORSED VÄLJENDID LONGOSE TEOSES „DAPHNIS JA CHLOE”.....	13
2.1. Longos – „Daphnis ja Chloe”.....	13
2.2. Metafooride tõlkestrateegiad.....	14
2.3. Metafooride ja metafoorsete väljendite analüüs teose „Daphnis ja Chloe” I raamatu põhjal.....	15
KOKKUVÕTE.....	22
KASUTATUD KIRJANDUS.....	23
SUMMARY.....	26
LISA 1.....	27
1.1. Metafoorid.....	27
1.2. Personifikatsioonid.....	41
1.3. Võrdlused.....	48
1.4. Surnud metafoorid.....	57
1.5. Metonüümia.....	71
1.6. Perifraas.....	72
1.7. Eestikeelsed metafoorid ja metafoorsed väljendid.....	73

SISSEJUHATUS

Käesolev bakalaureusetöö uurib laiemalt Longose teoses “Daphnis ja Chloe” (*Δάφνις και Χλόη*) esinevaid metafoore ja metafoorseid väljendeid. Täpsemalt keskendutakse töö puhul metafooride tõlkestrateegiatele ja nende analüüsile mainitud teose esimese raamatu põhjal, kus on vanakreekakeelne teos kõrvutatud Paul Keesi eestikeelse tõlkega. Töö teema osutus valituks huvist vanakreeka proosa ja metafooride kasutamise vastu selles. Kuigi mingil määral on eri žanritega tegelenud antiikautorite teoste puhul metafoore vaadeldud, siis uurimused proosateoste puhul on pigem pealiskaudsed. Tõlkestrateegiate uurimine Longose teose “Daphnis ja Chloe” esimese raamatu puhul on eesti keeles uudne.

Töö eesmärgiks on anda ülevaade Paul Keesi eestikeelses tõlkes esinevatest tõlkestrateegiatest ehk kuidas on tõlkija vanakreekakeelset metafoori või metafoorset väljendit eesti keeles edasi andnud. Lisaks eri tõlkestrateegiate kasutusele uuritakse, mil määral on Kees loobunud metafoorsete väljendite vahendamisest metafoorsetena või mil määral on neid eestikeelses tõlkes lisandunud.

Objektiivsetel kaalutlustel on uurimistöös kasutatud materjalid mitmekülgsed – metafoori definitsiooni lahtimõtestamiseks on kasutatud nii antiikautorite kui ka tänapäevaste uurijate käsitlusi. Samuti on laiahaardelisus tingitud ühtse metafoorimõiste puudumisest, mistõttu on välja toodud mitmeid erinevaid definitsioone. Tõlkestrateegiate analüüs põhineb kahel väljaandel: vanakreekakeelne tekst on võetud R. Hercheri 1958. aasta väljaandest *Erotici Scriptores Graeci*, eestikeelne tekst aga 1972. aastal avaldatud Paul Keesi tõlkest. Tõlkestrateegiaid analüüsitakse Peter Newmarki 1988. aasta käsitlusele toetudes.

Töö on jagatud kahte peatükki – esimeses tutvustatakse erinevaid metafoorikäsitlusi nii tuntud antiikaegsete autorite kirjutiste kui ka tänapäevaste (al 20. sajandist) teadlaste uuringute põhjal. Lisaks on peatükis välja toodud metafooridega seonduvad probleemid, mis hõlmavad tavaliselt käsitluste rohkust – seda nii metafoori definitsioonide kui ka tõlkestrateegiate puhul.

Teises peatükis tutvustatakse Longose teost “Daphnis ja Chloe” ning Newmarki tõlkestrateegiate käsitlust. Võrdlev ja statistiline analüüs põhineb leitud metafooridel ja metafoorsetel väljenditel nii vanakreekakeelse teose “Daphnis ja Chloe” kui ka selle eestikeelse tõlke esimeses raamatus. Analüüsitud väljendid ja nende täpsem analüüs on esitatud Lisas 1.

1. METAFOOR

Metafoor on mõiste, millega on enamasti kokku puutunud kõik oma keelega kultuurid. Tavaliselt mõistetakse metafooride all näiteks fraseologisme, mis on keelde juurdunud, kuid tegelikkuses kasutatakse metafoorseid sõnu ja väljendeid enda teadmata igapäevakõneski. Metafooride kasutamist ei teadvustata endale tihti, kuna metafoorne väljendus keeles ja tekstis on loomulik, viidates seoste ja vihjete mõistmisele keeles.

Esimeses peatükis antakse ülevaade metafoori mõistest ja kasutamisest eri autorite poolt antiikajal ja metafooriteooriatest tänapäeval. Samuti tuuakse välja metafoorile sarnanevaid või vahel ka metafoori alla liigitatud kõnekujundeid ja selgitatakse nende olemust. Lõpuks tõstetakse esile probleemid, mis nii metafooride uurimise kui ka tõlkimisega seoses võivad esineda.

1.1. Metafoori mõiste ja teooriad

Läbi aegade on keeles kasutusel olnud erinevad kõnekujundid – kujundlikud võtted, mida kasutatakse kaudseks väljendamiseks ja nendest aru saamiseks on vajalik edasine tõlgendamine. Nii on juba antiikajalgi kasutatud erinevad sõnu ja väljendeid troobi ehk kõnekujundi jaoks, mille puhul muudetakse sõna tähendust: *τρόποι*; *immutatio verborum* ja *figurae sententiarum*. Eraldi vaadeldi ka lausekujundeid, kus muudetakse sõna harilikku asukohta või korratakse seda, et kaunistada väljenduviisi või tõsta midagi esile: *σχήματα λέξεως*, *figure elocutionis* ja *figurae verborum*. (Lausberg 1960: 282, 308-309)

Kuigi antiikajal rõhutatakse kujundkeele kasutust enamasti kaunistaval eesmärgil, on selle kasutamine iseloomulik kõigile suhtlevatele inimestele – figuratiivsus on osa meie mõtetest ja kõnest. Kujundlikul ja sõnasõnalisel väljendil on kerge vahet teha – kui mingisugune väide ei saa mingil moel tõsi olla, siis on tegu figuratiivse väljendiga ja seda peab tõlgendama. Kõnekujundi uurimisega on varasemalt tegelenud pigem keeleteadlased, retoorikateoreetikud ja filosoofid, kuid tänapäevaks on neid hakatud laiemalt uurima – enim on rõhku pandud just metafoorile. (Melville Logan 2014: 244–246)

Sõna 'metafoor' pärineb vanakreeka keelsest sõnast *μεταφορά*, mille tähendus antiikajal varieerus. Ühelt poolt võis see tähendada ülekannet, transporti või kuu faasi, kuid siiski tunti ka antiikajal metafoori kui kõnekujundit – sõna ülekandumist uude tähendusse. Sõna ise on moodustunud kahest vanakreeka keelsest sõnast: *μετά* (viidates muutusele) + *φέρειν* (kandmine/kandmine).¹

1.1.1. Metafooriteooriad antiikajal

Suurimat mõju metafoori puhul on antiikmaailmas avaldanud Aristoteles, kes on seda mõistet selgitanud oma kahes teoses „Poeetika „ ja „Retoorika“. Nii defineerib ta metafoori nendest esimeses (*Περὶ ποιητικῆς*): „Ülekanne on võõra nime kandmine kas soomõistelt liigile, liigilt soomõistele, liigilt liigile või taolisuse põhjal“. (Poet. 1457b)² Samuti on Aristoteles viidanud metafoorile kui millelegi tavatule, mida n-ö tuttavas keeles ei eksisteeri (Poet. 1458a), nii on see ka „loomuomase ande tunnus, sest nimesid hästi üle kanda tähendab näha sarnasust“. (Poet. 1459a)

Teoses „Retoorika“ (*Ῥητορική*) on Aristoteles viidanud metafoori erakordsusele – harjumatu keel on inimestele võõras ja seega ka imetlusväärne (Rh. 3.2.3) ent kasutatav troop peaks olema ka sobilik. (Rh. 3.2.9) Samas on ta ka viidanud, et metafoor sarnaneb mõistatusele – selle tagamaid mõistes hõlmatakse ka konteksti. (Rh. 3.11.6) Oma teoses mainib ta ka mõistet *εἰκῶν* (ladina keeles *simile* ehk sarnasus), mis on metafooriga põhijoontes sarnane (Rh. 3.4.1) – erinevus on selles, et *simile* väljendamine võtab rohkem aega. (Rh. 3.10.3) Lõpuks on Aristoteles võrrelnud metafoori ka filosoofiaga – mõlema puhul leidub erinevusi, kuid taiplik inimene saab kummagi puhul aru nende taga peituvatest sarnasustest. (Rh. 3.11.5)

Aristotelese kahest teosest selgub, et Aristotelese metafooriteooria on semiootiline, sellega on seotud teatud kognitiivne protsess, kui inimesed peavad metafoori arusaamiseks selle lahti mõtestama ja seda peaks kasutama sobivas kontekstis. Samamoodi on metafoor sarnane sellele, millele viidatakse, isegi kui esmane mulje osutab vastupidisele. (Kirby 1997: 547)

1 Μεταφορά - <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0057%3Aentry%3Dmetafora%2F>. (17.03.21)

Μετα - <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0057%3Aentry%3Dmeta%2F>. (17.03.21)

Φέρειν - <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0057:entry=fe/rw>. (17.03.21)

2 Siin ja edaspidi kasutatakse pealkirjade lühenditena üldlevinud ladinapäraseid lühendeid.

Metafoori on oma teoses „Argumentide leiutamise kohta” (*Περὶ ἐνρέσεως*) lahanud Hermogenes, kuigi seda troobi (*τροπή*) nime all. Tema arvates on troop, mida mõned on kutsunud ka metafooriks, sõna kasutamine, mille tähendus ei tule käsitletavast sisust, vaid millestki muust. Hermogenese arvates pole aga kõnekujund elutute asjade tunnuste ülekandmine elusatele ega vastupidi – retoorikas kasutatakse küll ülekantuid sõnu, kuid ei pöörata tähelepanu sellele, kas subjekt on elutu või elus. (De Inv. 4.10.)

Hea stiil on Hermogenese arvates see, kui „pärast sellise ülekande kasutamist esitatakse võrdluse lõpuleviimiseks sõna, mida troop väljendab” ja kui seda ei esitata, on tegemist halva stiiliga. Samuti lisatakse kohe troobi järele see, mis seda täiendab ja kõik muu, mis on naeruväärne, lisatakse mingi vahemiku järel, nii et see ununeb aja jooksul, olles oskajale ilmselge, aga oskamatule märkamatu. (*Ibid.*)

Ka teos „Retoorika Herenniusele” (*Rhetorica ad Herennium*) seletab metafoori: „Metafoor on, kui ühe objekti sõna kantakse üle teisest objektist, sest nähakse, et sarnasust on võimalik õigustatult üle kanda”³ ja kasutamise põhjuseks on edasiantu väljendusrikkamaks muutmine. Teos on lisaks metafoorile lahti seletanud ka allegooriat, mis eeldab kolme aspekti: võrdlust, argumenti ja kontrasti. On kirjutatud, et „allegooria toimib võrdluse kaudu, kui mitmed metafoorid, mis pärinevad väljendusviisi sarnasusest, on kokku pandud”. (Rhet. ad Her. 5.34)

Metafoori mõiste leiab ka antiikaegsest teosest „Kõnemehest” (*De oratore*), mille autoriks on Marcus Tullius Cicero. Autori järgi on metafoor üheks sõnaks koondatud lühike sarnasus. Asendades ühe sõna teisega, peab sarnasus mõlema vahel ilmne olema – juhul kui sarnasust pole, mõistetakse metafoor hukka. (De Orat. III.39) Metafoori kui kõnekujundi kasutus on oluline viidatu selgitamiseks ja seda eriti juhul, kui midagi ei saa otseselt väljendada. (De Orat. III.40)

Metafoori kasutamisel on Cicero rõhutanud, et see peaks jätma inimestele hea mulje, kindlasti ei tohiks metafoor aga olla mingil viisil ründav – seega olgu metafoor nii suursugune kui subjekt eeldab. Metafoori mõõdukas väljendamine on oluline, et see ei tunduks pealesurutud ja ebameeldiv. (De Orat. III.41)

3 Autori tõlge.

Taaskord mainitakse metafoori kui kaunistuslikku elementi, mille puhul ei tohiks kalduda mõistatuslikkuse poole, kuna sellest võib tekkida enigma (*aenigma*).⁴ Samuti ei saa metafoori vaadelda ainult üksikute sõnade, vaid ka fraaside ja lausete puhul – sama käib metonüümia kohta (teema asemel kasutatakse sellega seostuvat nähtust). (De Orat. III.42)

Rooma retoorikaõpetaja Marcus Fabius Quintilianus on ka oma teoses „Kõnekunstiõpetus” (*Institutio oratoria*) metafoori mõistet avanud. Oma kirjutise 8. raamatus, 6 peatükis märkis ta: „Troobi all mõeldakse sõna või fraasi kunstilist muutmist selle tavapärasest tähendusest teise”. (Inst. 8.6.1) Quintilianuse sõnul kasutatakse kõnekujundeid tähenduse edasiandmiseks nagu ka teksti kaunistamiseks. Taolised muudatused käivad aga nii sõnade, tervete lausete kui ka mõtete kohta. (Inst. 8.6.2)

Kõige tavapärasema kõnekujundina on Quintilianus välja toonudki just metafoori, mida kasutatakse tema arvates kaunistusena, kuid samas ka mitteteadlikult ja isegi harimata inimeste poolt. Sellele vaatamata on metafoor tähelepanuväärne ja lisab keelele elegantsust. (Inst. 8.6.4) Metafoori saab väljendada sõnade vahetamise ja laenamise teel, just nimisõnade ja tegusõnade puhul. Eriti kasutatakse metafoori, kui midagi pole võimalik sõnasõnaliselt väljendada või metafoor kõlab otsesõnalisest väljendist paremini. (Inst. 8.6.5) Juhul kui aga metafoori paremaks sõnastuseks või kaunistuseks ei kasutata, siis on selle kasutamine kohatu. (Inst. 8.6.6.)

Metafoor on võrdluse lühem vorm – võrdluses võrreldakse üht objekti teise, samas kui metafoori puhul objektid ainult asendatakse. Nii toob Quintilianus välja ka näite: võrdlus on „Mees tegi midagi nagu lõvi” ja metafoor on „Mees on lõvi”. (Inst. 8.6.8)

Quintilianus on metafoorid jaganud nelja rühma:

- Ühe elusolendi asendamine teise elusolendiga (Inst. 8.6.9)
- Elutu objekti asendamine teise elutu objektiga
- Elutu objekti asendamine elusolendiga
- Elusolendi asendamine elutu objektiga (Inst. 8.6.10)

⁴ *Aenigma* kui mõistatus, väljenduse muutumine hämaraks ja raskesti hoomatavaks.

Teosest „Kõnekunstiõpetus” tuleb välja, et ka Quintilianuse ajal leidis kirjandust õpetavaid inimesi, kes filosoofidega metafoori teemal arutlesid ja vaidlesid – üheks vaidluskohaks oli kõnekujundite jagamise teema näiteks soo ja liigi puhul (*genus* ja *species*). (Inst. 8.6.1) Võib julgelt väita, et metafoore puudutavad vaidlusteemad on arutuse all siamaani – aastatega on metafoori uurimisel lisandunud mitmeid erinevaid teooriaid.

1.1.2. Metafooriteooriad tänapäeval

Varasemaid 20. sajandi metafoorikäsitlusi tutvustavad kokkuvõtvalt René Wellek ja Austin Warren teoses „Kirjandusteooria”. Autorid viitavad varasemale pealiskaudsusele erinevate mõistete, sh ka metafoori käsitlemisel, kuna neile keskenduti teosest eraldi. Wellek ja Warren aga arvavad, et teose ülesanne ei saagi enne ilmsiks tulla, kui neid mõisteid pole analüüsitud paralleelselt kirjutatuga. (Wellek, Warren 2010: 271)

Autorid on välja toonud eri inimeste poolt püstitatud metafooride vastandused. Nii tuleks George Campbelli järgi kõigepealt eristada „metafoori kui kõikjalviibivat keelelist printsiipi”, mis on grammatiku ala ja poeetilist metafoori, mis on retooriku ala. Hedwig Conrad on rõhutanud keelelise metafoori, mis tõstab esile mingi asja valdavat tunnust, ja esteetilise metafoori, mis peaks rajama senitundmatu mulje, vahet. (*Ibid.* 276)

Autorite enda käsitlus metafooridest koosneb neljast elemendist:⁵

- analoogia
- kahelinägemine (millegi mõistmiseks on vaja enam kui meeletaju kasutamist)
- meeleline kujund
- animistlik projektsioon

Autorite sõnul oleneb metafooride kasutus ajastust ja kultuurist. Sellest on võimalik mõista, et metafooril võivad ühe käsitluse kohaselt olla erinevad meetodid – nii mainitakse teoses selliseid metafoorseid kujundeid nagu võrdlus, perifraas, kaunistav epiteet, epigramm, tasakaalustamine, antitees, paradoks, oksüümoron ja katakrees. (Wellek, Warren 2010: 278–279) Seega võib metafoori vaadelda palju laiemalt ja vastavalt vajadusele ka kitsendada.

⁵ Käsitlus pole kuigi uuenduslik, on märgata selgeid antiikaja mõjutusi.

Metafoor hakkas iseäranis keeleteadlastes tekitama suuremat huvi peale 1980. aastal George Lakoffi ja Mark Johnsoni avaldatud teost „Metaphors we live by”, millega töötasid autorid välja kontseptuaalse metafooriteooria – alates sellest on teooria ka arenenud, kuigi täielikule üksmeelele pole jõutud. (Diaz-Vera 2015: 3)

Lakoffi ja Johnsoni teose eestikeelse tõlke („Metafoorid, mille järgi me elame”) eessõnas on Mihhail Lotman kommenteerinud nende autorite panust kognitiivse keeleteaduse rajamisse. Nii on Lotman toonud välja nii teoses esinevaid positiivseid kui ka negatiivseid aspekte, kuid autorid on raamatuga tõestanud, et metafoorid pole üksnes kaunistavad lisad, vaid neid kasutatakse igapäevaselt, tihti alateadvuslikult.

Kuigi George Lakoff ja Mark Johnson ei defineeri metafoori täpsemalt, on nad välja toonud, et „metafoori olemuseks on mõista ja kogeda üht liiki asja, sõnastades selle mingit teist liiki asja kaudu”. Siiski on põhirõhk just sellel, et need kõnekujundid pole ainult keeles esinevad kaunistused ja inimese mõistesüsteem on kujunenud tänu metafooridele. (Lakoff, Johnson 2011: 37–38)

Autorid on metafoorid oma teoses jaganud kolme rühma:

- liigendusmetafoorid, mille puhul „ühele mõistele antakse metafoori abiga teisele mõistele omane ülesehitus”. (*Ibid.* 46)
- suunametafoorid, mis on seotud paiknemisega ruumis ja tulenevad inimeste füüsilisest kogemusest. (*Ibid.*)
- olemismetafoorid, mis on seotud inimeste kogemusega füüsiliste asjade suhtes. (*Ibid.* 58)

Lakoff ja Johnson on raamatus välja toonud ka metonüümia. Kui metafoori puhul mõistetakse üht asja teisena, siis metonüümia osaks on viitamine – kasutatakse üht entiteeti teisele entiteedile viitamiseks, mis on samas esimesega seotud. Seega on metonüümia metafooriga mingil moel sarnane, kuid esimene hõlbustab viidatu kindlatele aspektidele kontsentreerumist. (Lakoff, Johnson 2011: 69–70)

Üks varasemaid metafoorikäsitlusi Eestis on kirjutatud Henrik Visnapuu ja Jaan Ainelo poolt teoses „Poeetika põhijooni”, mis ilmus esimest korda 1932. aastal. Selles on metafoor kõnekujund, mille puhul asendatakse üks nähtus teisega ja samas puudub seos asja otsese põhitähenduse ja ülekantava vahel. Autorid on metafoori jaganud neljaks erinevaks rühmaks:

- Üks objekt pannakse teise asemele
- Elututele objektidele antakse elusolendi omadused
- Abstraktsed asjad vahetatakse meeleliste vastu
- Üks abstraktne asi ühendatakse teisega (Ainelo, Visnapuu 2008: 34–36)

Lisaks on Visnapuu ja Ainelo nagu varasemalt paljud teisedki metonüümiat käsitlenud – see on kõnekujund, mille puhul ühe nähtuse nimetus asendatakse teisega, kuid aluseks on pigem sarnasus ja tihe seos nende kahe nähtuse vahel. (*Ibid.* 49)

Arne Merilai, Anneli Saro ja Epp Annuse õpikus „Poeetika” „ühendab metafoor erinevaid nähtusi sarnasuse alusel” ja see on mõtte ülekandumine. Teoses vaadeldakse metafoori aga samuti laiemalt – metafoorseteks võib pidada kõiki ütlusi, mida väljendatakse kaudsõnaliselt. Niisiis liigitavad raamatu autorid kõnekujundid metafoori alaliikideks:

- isikustamine – elutule objektile omistatakse elusa objekti võimed ja omadused
- ümberütlus – esile tuuakse teatud nähtuse domineeriv joon, mis nimetatakse ümber
- tabu – sõnakeeld, eksisteerib mingi põhjus (seotud nt kartuse või usuga), miks üht sõna kasutada ei tohi ja selle väljendamiseks on vaja ümberütlust
- sümbol – võrdkuju, asendab mingit nähtust või mõistet
- allegooria – tekstis vihjatakse millelegi, millest otseselt juttu pole
- hüperbool – poeetiline liialdus
- litotees/meioos – poeetiline vähendus
- oksüümoron – vastandväljendus

- sünesteesia – ühendatakse eri meelte tajusid tähendavad sõnad
- iroonia – öeldakse üht, kuid viidatakse vastupidisele (Merilai, Saro jt. 2007: 41–43)

1.2. Metafooriga seonduvad probleemid

Kuigi mitmed uurijad on metafoori mitmekülgset vaadelnud, esinevad sellega seoses ka mitmed probleemid. Üheks neist võib kahtlemata pidada just metafoorteooriate rohkust, mille tõttu pole metafooril üht kindlat definitsiooni. Samamoodi tekib küsitavus ka metafooride tõlkimise puhul, kus peab arvestama näiteks kultuurilise tausta ja ajastuga, millest metafoor pärit on – nii ei saa metafoori tõlkides seda sageli väga täpselt edasi anda.

1.2.1. Definitsioonide rohkus

Metafoore uurides võib esimese takistusena ilmned metafoorteooriate ja definitsioonide rohkus – kuigi kõigil neist on teatud ühisosa, on mitmete uurijate poolt teooriatele lisatud ka endapoolseid nüansse. Suuremat lahknevust saab märgata, võrreldes enamiku antiikaegsete autorite arusaama metafoorist kui kaunistavast lisandist ning enamiku hilisemate uurijate seisukohta metafoorist kui igapäevaselt ja tihti alateadvuslikult kasutatavast kõnekujundist.

Üldisemalt on antiikautorite käsitlused metafoorist sisuliselt sarnased, ent suuremad erinevused teooriate vahel tulevad sisse just hilisematel ajaperioodidel – nii saab uurijad kaheks jagada: need, kes näevad metafoori eraldiseisva kõnekujundina ja need, kes peavad metafooriks kõiki kõnekujundeid, millest pole võimalik sõnasõnaliselt aru saada (paigutades kõnekujundid kas metafoori alaliikideks või pidades teisi troope lihtsalt metafoori osaks).

1.2.2. Tõlkimine

Lisaks ühtse definitsiooni puudumisele on keeruliseks osutunud ka metafooride tõlkimine, kuna metafoori tõlkimisviisid pole tõlketeoorias kindlalt määratletud. Nii peaks metafoori tõlkimisel eksperimenteerima ja tihti võib see osutada katsumuseks. Kuigi ajakirjas Translation Studies on metafoor üheks peateemaks, pole siiani tõlkimise osas suuri edusamme tehtud. (Samaniego Fernández 2013: 265)

Üldisemalt on tegeletud kahe suurema küsimusega – kas metafoor on tõlgitav ja millised on metafoori tõlkeprotseduurid. Kuigi eri uurijad on välja toonud mitmeid arvamusi, saab esile tõsta kolm põhilist positsiooni:

1. Metafoore pole võimalik tõlkida.
2. Metafoore on võimalik tõlkida nagu teistegi tõlkimisküsimuste puhul.
3. Metafoore on võimalik tõlkida, kuid sel juhul on originaalversioon ja selle tõlge ebavõrdsed. (Samaniego Fernández 2013: 265–267)

Translation Studies on parema arusaamise jaoks tegelenud ka muutujate leidmisega, mis metafoori tõlkimist mõjutada võivad – nende hulgas on näiteks kontekstilised piirangud, kultuurilised viited, kommunikatiivne eesmärk, tõlkija kompetents jms. Sellest nimekirjast hoolimata on teisedki uurijad teinud olulisi tähelepanekuid – nii võib tõlkimist mõjutavateks teguriteks pidada ka ajasurvet või tõlkija tuju. (*Ibid.* 267)

Täiendavalt üldisele käsitlusele on võimalik vaadelda ka varasemate uurijate positsioone metafoori tõlkimisel – nii peab näiteks tõlketeadlane Gideon Toury põhilisteks tõlkimismeetoditeks: metafoor samaks metafooriks, metafoor teistsuguseks metafooriks ja metafoor mittemetafooriks. Sarnaselt temale jagab ka Teresa Dobrzynska metafooride tõlkevõimalused kolmeks: metafoor samaväärseks metafooriks, metafoor sarnase tähendusega metafoorseks väljendiks ja tõlkimatu metafoor umbkaudseks sõnasõnaliseks parafrasiks. (*Ibid.* 268)

Selgub, et metafooride tõlkimine ühe esitatud meetodi järgi ei pruugi olla piisav. Mitmed uurijad on märkinud, et tõlkijad panevad metafoore „valesti” ümber (näiteks sõnasõnaliselt), kuigi tõlkimiseks ei eksisteeri ühtset ja nõutud stiili. Nii on tõlkijatel õigupoolest loovam roll ja teoreetilistel hüpoteesidel põhinevad tõlkemeetodite loendid jäävad reaalsusest pigem eemale. (*Ibid.* 276–277)

2. METAFOORID JA METAFOORSED VÄLJENDID LONGOSE TEOSES „DAPHNIS JA CHLOE”

Teises peatükis tutvustatakse sissejuhatuseks lühidalt Longose poolt kirjutatud analüüsitavat teost „Daphnis ja Chloe” ja tuuakse välja selle eripärad. Enamasti on aga peatükis pandud rõhku Longose romaani esimeses raamatus leiduvate metafooride ja metafoorsete väljendite analüüsile, toetudes lisas välja toodud metafooridele või metafoori alaliikidele, sh personifikatsioon, võrdlus, hüperbool, metonüümia, perifraas ja ka surnud metafoor – seda nii vanakreeka kui eesti keeles.

2.1. Longos – „Daphnis ja Chloe”

Teose autori Longose kohta pole tegelikkuses midagi kindlat teada, on vaid oletatud, et ta võis elada 2. sajandil, kuna ta teost dateeritakse 2. sajandi keskpaika, hiljemalt 3. sajandi algusesse. (Henderson, Jeffrey 2009: 4) Samuti on spekuleeritud Longose päritolu üle – kuna tema teose puhul on tegemist vanakreekakeelse kirjutisega, kuid Longose nimi on ladinapärase⁶, siis on võimalik, et ta viibis mõnda aega Lesbose saarel (ka oma teose eessõnas on Longos maininud Lesbose saarel külaliseks olemist). (Hunter 1996: 368)

Longose teos „Daphnis ja Chloe” on eripärane, kuna seda peetakse üheks esimeseks karjaseromaaniks. (Morgan 2008: 221) Nagu nimigi ütleb, toimub pea kogu tegevus Lesbose saare looduses. Lugu keerleb eelkõige kahe noore karjase ümber, kelle vahel tekib armastus – sellest tuleb teosesse ka hariduslik teema. Nimelt peavad mõlemad noored õppima, mida tähendavad tunded ja armastus, kuna neil puuduvad varasemad kogemused, mille tõttu ei oskavad nad ka oma tunnetega midagi peale hakata.

Mainitud kaks suuremat teemat – armastus ja loodus – ühendatakse teoses üksteisega, nii annab näiteks aastaegade vahetumine ja looduse ilu edasi kahe noore, Daphnise ja Chloe armastuslugu, mis on samuti pidevas muutumises. Tegelased üritavad isegi oma kummastavaid tundeelamusi võrrelda ja samastada looduses toimuvaga, tehes teose kujutluspiltide poolest rikkalikuks. (Whitmarsh 2008: 76)

⁶ Siin viidatakse ladinapärasele nimele *Longus*, kuid töös kasutatakse autori nime kreekapäraselt.

2.2. Metafooride tõlkestrateegiad

Metafoore tõlkides on paljud uurijad kasutanud just Peter Newmarki käsitlust metafooride tõlkestrateegiate puhul. Newmark peab metafoorideks igasuguseid figuratiivseid väljendeid (nii sõnu, fraase kui ka terviklikku teksti), sealhulgas sõna, mis viitab ülekantult füüsilisele asjale, millegi abstraktse isikustamist, ühe asja kirjeldamist teise abil jne. (Newmark 1988b: 104)

Autor on oma käsitluses välja toonud seitse erinevat metafooride tõlkeprotseduuri⁷:

- Sama pildi⁸ loomine sihtkeeles – seda meetodit kasutatakse tihti ühesõnaliste metafooridega, pikemate puhul peab arvestama kultuurilise kattuvuse eksisteerimisega. Tihtipeale on võimalik samasugust pilti sihtkeeles vaid osaliselt edasi anda.
- Lähtekeelse pildi asendamine standardse sihtkeele pildiga – seda meetodit kasutatakse juhul, kui sihtkeele kultuuris puudub metafoorile täpne vaste, kuid seda on võimalik kujutluspilti säilitades teistmoodi edasi anda.
- Metafoori tõlkimine võrdlusega – meetodit on võimalik kasutada kõikide metafooride ja metafoorsete väljendite puhul. Samuti säilib sel viisil metafoori kujutluspilt.
- Metafoori tõlkimine võrdluse ja ühise tunnuse abil – tõlkimismeetod, mis teeb metafoori selgelt mõistetavaks. Seda kasutatakse eriti juhul, kui sihtkeelde tõlgituna on metafoori mõistmine raskendatud – ühistunnuse lisamine hõlbustab sellest arusaamist.
- Metafoori edasiandmine ühistunnusena – levinud meetod metafoori edasiandmisel.
- Metafoori kustutamine – juhul kui metafoor tundub üleliigne või tarbetu, siis võib tõlkija kasutada just seda meetodit ja metafoori tõlkest üldse välja jätta. Meetodi kasutamist saab õigustada sellega, et „metafoori funktsioon täidetakse mujal tekstis”.
- Sama metafoori tõlkimine ühistunnusega – meetod kindlustab lugeja arusaamist metafoorist, kuna sellele on lisatud seletav märkus. (Newmark 1988a: 88–91)

⁷ Newmarki *tõlkeprotseduuri* asemel on töös laialdasemalt kasutatud terminit *tõlkestrateegia*, seda ka lühemate fraaside tõlkimisvõtte tähenduses.

⁸ Siin ja edaspidi: pilt kui kujutluspilt – „osa/üksus, mille poolest objekti kirjeldatakse”. (Newmark 1988a: 85)

2.3. Metafooride ja metafoorsete väljendite analüüs teose „Daphnis ja Chloe” I raamatu põhjal

Metafooride ja metafoorsete väljendite leidmiseks on kasutatud teose “Daphnis ja Chloe” digitaalset väljaannet *Erotici Scriptores Graeci* (editeerijaks Rudolf Hercher), samuti selle tõlget Paul Keesilt, et uurida, millist Newmarki poolt välja toodud tõlkimiviisi on Kees kasutanud. Tekstis esinevad kõnekujundid seostuvad enamjaolt romaani põhiteemadega – armastuse ja maaeluga. Enamasti koosnevad metafoorid ja metafoorsed väljendid nimisõnadest ja tegusõnadest, vähemal määral ka omadussõnadest. Kõik tekstis leitud metafoorid ja metafoorsed väljendid esinevad Lisas 1, kus on tabelites välja toodud iga väljendi analüüs ja tõlkevasted. Kõnekujundid on funktsioonide ja väljendusviisi poolest jagatud erinevatesse gruppidesse – nii esineb teose “Daphnis ja Chloe” esimeses raamatus selgelt mõistetavaid metafoore, personifikatsioone, surnud metafoore ja võrdlusi, mille hulgas on ka hüperboole. Vähem esineb selliseid metafoorseid väljendeid nagu metonüümia ja perifraas. Liigituste paljususe tõttu on ka autori tähelepanekud laiahaardelised.

Esimesena tuuakse välja **metafoorid** ja metafoorsed väljendid, kus kasutatakse sõna tavapärasel tähenduses (sh juhud, mille puhul sõnastik⁹ ei esita sellist tähendust juba ühe põhitähendusena), andes edasi uut konteksti. Enamiku metafoorsetest väljenditest moodustavad verbid nimisõnadega, mis poleks otseses tähenduses loogilised – samas leidub väljendites ka üksikuid metafoorseid verbe. Lisaks esineb väljendeid, mis on metafoorsed lisatud omadussõna tõttu, andes öeldule uue mõtte. Kuigi lisas on metafooride all tähelepanekuna eraldi välja toodud ka Jaan Ainelo ja Henrik Visnapuu käsitlus mõtteliste asjade vahetamisest konkreetsetega, on need analüüsis liidetud. Ilmsete metafooride¹⁰ puhul on uurimistöo autor Peter Newmarki samalaadse tõlkeprotseduuri all laiemalt käsitlenud ka sama pildi loomist sihtkeeles ja lähtekeelse pildi asendamist sihtkeele kultuuris olemasolevaga. Nii on Paul Kees vanakreekakeelseid metafoore peamiselt tõlkinud just nii, et luua eesti keeles samasugune kujutluspilt, kuigi seda tõlkimisstrateegiat on kasutatud just nendes väljendites, mis on juba vanakreeka keeles eesti keelega sarnased – näiteks 1.14.1 *κάομαι* – „põlen”¹¹, Paul Keesi tõlkes „õhetan”.

9 Töös on kasutatud LSJ (Liddell–Scott–Jones) sõnastiku digitaalset versiooni juhul, kui pole märgitud teisiti.

10 Lisa 1 – alapeatükk 1.1.

11 Statistika esitamisel on iga grupi erinevate tõlkeviiside puhul välja toodud ka selle kohta käiv selge näide.

Samas esineb ka mõnesid metafoore, mis on sihtkeeles asendatud eestikeelsele kultuurile omase metafoori või metafoorse väljendiga – 1.17.2 *έρυθήματος ἐνεπίπλατο* ehk “ta täideti punaga”, Paul Keesi tõlkes “punastas juuksejuurteni”. Väiksema osa nendest metafooride tõlgetest võiks aga lugeda omamoodi metafooride kustutamiseks – Paul Kees on vanakreekakeelse fraasi küll tõlkinud, kuid seda otseselt, seega on ta metafoori eestikeelses tõlkes ära jätnud – näiteks 1.12.4 *ἐπὶ τοῦ χείλους ἐστῶτες* – “huulte peal seistes”, Keesi tõlkes “seistes augu serval”. Selline tõlkimisstrateegia on kasutusel juhul, kui vanakreekakeelne metafoor on sihtkeeles liiga võõrapärane ja selle otseselt tõlkimine on õigustatud.

METAFOORID	Esinemiskorrad ¹²
Sama pildi loomine	18
Standardse pildi loomine	9
Metafoorsuse kustutamine	12
Kokku:	39

Teiseks tuuakse välja eluta asjade (loodusnähtuste, esemete jms) **personifikatsioon**. Kuigi mõned isikustamised tulid välja ka eelmisest jaotusest, pandi rõhku väljendi ülekantavusele, samas kui siin tuuakse esile selgelt mõistetavad personifikatsioonid, mida mõnede käsitluste järgi loetakse metafoori alaliigiks. (Merilai, Saro jt. 2007)

Vanakreekakeelses tekstis esinevaid personifikatsioone¹³ on Paul Kees samuti enim tõlkinud, kasutades enim sihtkeeles sama pildi loomist – isikustamine on kõnekujund, mida on sageli võimalik ühest keelest teise tõlkida, kuna need väljendid on mõlemas kultuuris üldjuhul ühemõttelised – näiteks 1.25.2 *ὥσπερ τὸ νέον μέλι μαίνεσθαι ποιεῖ* – „nagu värskes mesi teeb hulluks”, eestikeelses tekstitõlkes „teeb mu meeletuks nagu värskes mesi”. Vähemal määral on Paul Kees vanakreekakeelseid personifikatsioone tõlkides kasutanud ka eestikeelsele kultuurile sobivamaid väljendeid (1.2.1 *κίτρος ἐπιπλανώμενος* ehk “ringi uitav luuderohi”, eestikeelses tõlkes “väänles luuderohi”) või metafoorsuse täielikult välja jätnud (1.22.2 *ὁ φόβος λήθην ἐνέβαλε* – “hirm heitis peale unustuse”, Paul Keesi tõlkes “suure hirmuga olid... kõik unustanud”).

¹² Juhul kui üks ja sama sõna või sõnatüvi on esinenud vaadeldavas tekstis mitu korda ja on sarnaselt tõlgitud, siis on need statistikas üheks loetud.

¹³ Lisa 1 – alapeatükk 1.2.

PERSONIFIKATSIOONID	Esinemiskorrad
Sama pildi loomine	17
Standardse pildi loomine	3
Metafoorsuse kustutamine	3
Kokku:	23

“Daphnise ja Chloe” I raamatus on kasutatud ka hulgaliselt **võrdluseid**, mida mõnede käsitluste järgi metafoori alaliigina nähakse. (Wellek, Warren 2010: 278) Töös on need eraldi alajaotusesse paigutatud, et eri suuremaid rühmi oleks kergem jälgida. Samuti on eraldi rühma põhjuseks otsese tähendusülekanne puudumine võrdlustes – siiski aitavad võrdlused sarnaselt metafooridele paremini kujutluspilte luua. Juhul, kui võrdlust on liialdavalt suurendatud, mainitakse selle juures ka hüperbooli olemasolu.

Samalaadselt on Paul Kees tõlkinud ka vanakreeka keeles esinevaid võrdluseid¹⁴ – enamik neist on antud eesti keeles edasi sama kujutluspilti esitades, kuna mõlema keele kultuuriruumis on võrdlused enamjaolt mõistetavad (1.5.1 *ῥάβδου χλωρᾶς λυγίσας ὁμοιον βρόχῳ* ehk “painutades roheka pajuviitsa sarnaselt silmusele”, Keesi tõlkes “painutas karjus pajuviitsa lingutaoliselt kokku”). Teistest kõnekujunditest erineva meetodina on võrdluste tõlkimise puhul kasutatud ka selgitamist – Keesi tõlkes on võrdlused säilitanud lähtekeelsetega sarnase kujutluspildi, aga eesti keeles on sellele lisatud pikem seletus, olles nii selgesõnalisem (1.24.3 *ἡ μὲν εἴκασεν αὐτοῦ τὴν κόμην, ὅτι μέλαινα, μύρτοις, ὁ δὲ μῆλω τὸ πρόσωπον αὐτῆς, ὅτι λευκὸν καὶ ἐνερευθεὺς ἦν* – “võrdles mürtidega, kuna need olid mustad ja tema neiu palet õunaga, kuna oli valge ja punakas”, eestikeelses versioonis “Chloe võrdles Daphnise säbaraid mirtidega, sellepärast et need nii tumedad ja keerdu olid, Daphnis jälle Chloe silmnägu õunaga, kuna see nii rõõsk ja verev oli”). Vähem on võrdluste tõlkes kasutatud standardse kujutluspildi edasiandmist (1.17.4 *χλωρότερον τὸ πρόσωπον ἦν πάσας θερυνῆς* ehk “näost rohekaskollasem kui suvine muru”, Paul Keesi poolt tõlgituna „kahvatum kui põuaga pleekinud rohi”), lisaks ei kaotatud eestikeelses tõlkes ühtegi vanakreeka keeles esinevat võrdlust.

¹⁴ Lisa 1 – alapeatükk 1.3.

VÕRDLUSED	Esinemiskorrad
Sama pildi loomine	16
Standardse pildi loomine	5
Sama metafoori tõlkimine selgitusega	7
Kokku:	28

Surnud metafoorid ehk kinnistunud ehk ka konventsionaalsed metafoorid (Õim 2012: 43) on kõnekujundid, mille eripäradega on inimesed kultuuris niivõrd tuttavad, et neid ei mõisteta ühekorraga metafoorsetena. Üldjuhul käivad need kokku sõnadega, mis viitavad näiteks ajale, kohale või tavapärastele tegevustele. Kuigi ka eelnevates alajaotustes on surnud metafoore koos äratuntavate metafooridega ette tulnud, siis selles alajaotuses tuuakse välja tähelepanuväärsemad iseseisvad surnud metafoorid.

Vanakreeka keeles esinevate surnud metafooride¹⁵ tõlkimisel on Paul Kees nähtavasti eelistanud otsesust – seetõttu on enamik neist edasi antud mittemetafoorsetena (1.11.2 *χάσματος* – “haigutav”, Keesi tõlkes “auk”). Selle põhjuseks on kinnistunud metafooride erinevus kultuuride vahel. Vähemal määral on metafoorsed väljendid eesti keelde tõlgitud kujutluspilti (1.praef.2 *παιδιά ἐκκείμενα* – (välja) maha jäetud lapsed, eesti keeles “mahajäetud väetikesed”) või vastavat väljendit edastades (1.19.2 *ζεύγος βοῶν* ehk “veiste/härgade ühendus”, Keesi tõlkes “paari künnihärgi”).

SURNUD METAFOORID	Esinemiskorrad
Metafoorsuse kustutamine	35
Sama pildi loomine	6
Standardse pildi loomine	7
Kokku:	48

Metafooriga peetakse sarnaseks või isegi võrdseks sellist kõnekujundit nagu **metonüümia**. Ainelo ja Visnapuu järgi on metonüümia tähenduste asendamine, kuid seda mitte kaugel sarnasuse alusel nagu metafoori puhul, vaid kergesti arusaadavate seoste abil. (Ainelo, Visnapuu 2008: 49)

¹⁵ Lisa 1 – alapeatükk 1.4.

Paul Kees on sarnaselt surnud metafooridele otseselt tõlkinud ka vanakreeka keelses tekstis esinevad metonüümiad (1.25.2 *οἷον καθέδουσιν ὀφθαλμοί, οἷον δὲ ἀποπνεῖ τὸ στόμα* – “millised silmad magavad, milline suu hingab”, Paul Keesi tõlkes “kui kaunid on need silmad, mis praegu on suletud, kui armsalt ta hingab”).¹⁶

METONÜÜMIA	Esinemiskorrad
Metafoorsuse kustutamine	3
Kokku:	3

Perifraasiks on nimetatud kõnekujundit, mis on seotud nii metafoori kui ka metonüümiaga – see on samuti ülekantava tähendusega. Nimelt hoidutakse midagi kirjeldades lühidusest ja konkreetsusest ning antakse midagi edasi pikema kirjeldava fraasina. (Ainelo, Visnapuu 2008: 53) Perifraaside¹⁷ puhul on Paul Kees kahel juhul kasutanud eestikeelsele kultuurile vastavaid väljendeid (1.24.1 *τῶν ὀφθαλμῶν ἄλωσις αὐτοῖς* – “neil sündis silmade haaramine”, eesti keeles muutub personifikatsiooniks: “hakkasid nende silmad teineteise võlu nägema”) ja ühel juhul vanakreeka keelse perifraasi otseselt tõlkinud (1.15.1 *ἐρωτικῶς τῆς Χλόης διετέθη* – “Chloe vastu ihalevalt meelestatud olema”, eestikeelses versioonis „armus Chloesse”).

PERIFRAAS	Esinemiskorrad
Standardse pildi loomine	2
Metafoorsuse kustutamine	1
Kokku:	3

Enim leidis analüüsitava tekstis surnud metafoore ja ilmseid metafoore. Üsnagi võrdselt tuli ette ka personifikatsioone ja võrdlusi. Vähem esines tekstis metonüümiad ja perifraasi kasutust.

Üldjuhul on Paul Keesi eestikeelne metafooride ja metafoorsete väljendite tõlge Longose teose „Daphnis ja Chloe” esimese raamatu puhul seega vanakreeka keelsetega vastavuses – see tähendab, et peamine tõlkimisviis põhineb sama või sarnase kujutluspildi edasiandmisel. Lisaks on konkreetne vanakreeka keelne ümberütlev sõna või fraas säilitanud sihtkeeles samasuguse vormi (nt isikustamine on ka eesti keelde isikustamisena tõlgitud).

¹⁶ Lisa 1 – alapeatükk 1.5.

¹⁷ Lisa 1 – alapeatükk 1.6.

Kõige enam on Paul Kees sellist tõlkestrateegiat kasutanud võrdluste ja personifikatsioonide puhul, ka vanakreeka keeles esinevaid selgelt mõistetavaid metafoore on sel viisil umbes 3/4 ulatuses tõlkes edasi antud. Just nende kolme jaotuse põhjal on märgata ka tõlkija originaaltekstile lähedast sõnakasutust – eestikeelses tõlkes saab täheldada erinevaid sünonüüme ja sõnastusi, mis siiski lähtekeele ühtivad, kuid kohati ka sõnu/väljendeid, mis sobituvad paremini sihtkeele kultuuriruumi (lähtekeelne kujutluspilt on asendatud standardse sihtkeele pildiga).

Teiseks levinumaks Paul Keesi tõlkeviisiks oleks vanakreekakeelsete metafooride või metafoorsete väljendite tõlkimine otsesesteks ehk mittemetafoorseteks. Sellist strateegiat on enim kasutatud just vanakreekakeelsete surnud metafooride puhul. Kohati võib aga taas välja tuua ka lähtekeelse pildi asendamise standardse sihtkeele pildiga, kuna väiksem osa surnud metafooridest on tõlgitud vastavalt nende kinnistunud metafooridena, mis eksisteerivad eestikeelses kultuuris. Lisaks on lähtekeelseid metafoore väiksemal määral mittemetafoorsetena tõlgitud.

Harvematel juhtudel on Paul Kees vanakreekakeelseid metafoore ja metafoorseid väljendeid tõlkinud ka muudmoodi – näiteks on ette tulnud juhud, kus sõna või fraas on küll metafoorsena edasi antud, kuid tõlgitu ei kuulu lähtekeelse sõna või fraasi jaotusesse (nt surnud metafoor on tõlgitud puhta metafoorina). Samuti on harvaesinevaks võimaluseks vanakreekakeelse sõna või väljendi tervenisti tõlkest väljajätmine. Arusaadavalt on ka lähtkeelses tekstis esinevad asesõnad eesti keelde parema mõistmise eesmärgil tõlgitud nimisõnadena.

Peter Newmarki esitatud metafoori tõlkeprotseduuridest on Paul Keesi tõlkes enim kasutusel olnud just sihtkeeles sama pildi loomine – autori poolt on see meetod analüüsis sisse toodud just nende metafooride ja metafoorsete väljendite puhul, mis on nii lähte- kui ka sihtkeeles juba sarnased. Eesti keelde tõlkides on Paul Kees kasutanud eesti keeles ka standardset pilti – analüüsis on see märgitud juhul, kui vanakreekakeelne sõna või fraas on eestikeelses kultuuris tundmatu. Kolmandaks enamlevinumaks tõlkimismeetodiks on Paul Keesil metafoori kustutamine ehk tõlkest metafoorsuse väljajätt. Viimase tõlkestrateegiana esineb eestikeelses tõlkes sama metafoori tõlkimine sellele lisatud seletava märkusega. Uurimistöö autor ei täheldanud aga tõlkimismeetodeid, mis sisaldasid sihtkeelde tõlkimist ühistunnuse või võrdluse abil.

Vastupidiselt vanakreekakeelsete metafooride/mittemetafoorsete väljendite mugandamisele või metafoorsuse kaotamisele on Paul Kees tõlkinud terve hulga mittemetafoorseid fraase metafoorseteks¹⁸. Kuigi nii võrdluste, metonüümiate, personifikatsioonide ja selgete metafooride puhul jäävad eestikeelsed ümberütled pigem harvaks, siis eestikeelses kultuuris kinnistunud metafoore on tõlkija kasutanud lähtekeelsete surnud metafooride arvuga võrdväärselt. Selline tõlkimisviis võib esineda mitmel põhjusel – poeetilisuse lisamise eesmärgil või on näiteks eestikeelses kultuuris mingisugust kindlat vanakreekakeelset fraasi hõlpsam anda edasi metafoorsena. Samas võis Paul Kees kompenseerida ka varasemate lähtekeelsete kõnekujundite metafoorsetena tõlkimata jätmist.

18 Lisa 1 – alapeatükk 1.7.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli anda ülevaade erinevate tõlkestrateegiate kasutamisest Paul Keesi eesti keelde tõlgitud Longose teose „Daphnis ja Chloe” esimeses raamatus. Romaanis esinevate kõnekujundite analüüsimiseks esitati töö 2. peatükis vanakreeka keelsest teose esimesest raamatust ja selle eestikeelsest tõlkest leitud metafoorid ja muud metafoorsed väljendid ning üksteisega kõrvutati kummaski keeles kokku langevad sõnad ja fraasid. Seejärel on välja toodud metafoorseid sõnu või fraase kommenteeritud ja analüüsitud, arvestades nende tõlget, etimoloogiat ning Peter Newmarki tõlkeviiside käsitlust.

Sissejuhatuses ja teoreetilise taustana on bakalaureusetöö esimeses peatükis esitatud nii antiikaegsed kui ka tänapäevased metafoori mõisteid ja metafoorteooriaid analüüsivad käsitlused. Ühtse ja universaalse käsitluse puudumise tõttu toodi välja ka mõned metafooriga seonduvad probleemid. Selle peatüki põhjal sai ka selgeks uurimistöö laiahaardelisus – seega hõlmati töö analüüsivasse ossa kõikvõimalikud sõnad ja fraasid, mille kasutus on kas üksikuna või kindlapiirilises kontekstis tavapäratud.

Uurimistöö teises peatükis läbiviidud analüüsi põhjal võib väita, et teose „Daphnis ja Chloe” eesti keelde tõlkinud Paul Kees on esimeses raamatus esinevaid metafoore ja metafoorseid väljendeid üldiselt tõlkinud, säilitades lähtekeelest tõlgitava sõna või fraasi kujutluspilti ja metafoorsust. Võrdlemisi sageli on tõlkija kasutanud ka teistlaadi meetodit, tõlkides metafoorseid sõnu ja fraase sihtkeelde otseselt, likvideerides tõlgitava metafoorsuse. Märkimisväärselt palju lisandus Paul Keesi tõlkesse kõnekujundeid ja metafoore, mis olid lähtekeeles mittemetafoorsed/otseselt väljendatud.

Käesoleva bakalaureusetöö teemat oleks võimalik ka tulevikus komplekssemalt uurida, eriti juhul, kui toetuda konkreetsematele metafoorikäsitlustele ja tõlkestrateegiatele. Samuti oleks uurimistöös võimalik kommentaare ja analüüsitavaid aspekte laiendada. Samas on mõeldav korpuse laiendamine, teose terviklik analüüs ja võrdlemine teiste romaanidega.

KASUTATUD KIRJANDUS

Ainelo, Jaan., Visnapuu, Henrik (2008) *Poetika põhijooni*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Aristoteles (2003) *Luulekunstist (Poetika)*. Kaalep, Ain, toim., Unt, Jaan, tõlk., komm. Tallinn: Keel ja Kirjandus.

Butler, Harold E. (1922) *Quintilian: With An English Translation*. Cambridge: Harvard University Press.

Caplan, Harry (1954) *Ad C. Herennium. De Ratione Dicendi (Rhetorica ad Herennium)*. London: William Heinemann Ltd.

Diaz-Vera, Javier E. (2015) 'Figuration and language history: Universality and variation.' – *Metaphor and Metonymy Across Time and Cultures: Perspectives on the Sociohistorical Linguistics of Figurative Language*. Ed. J. E. Diaz-Vera. Berliin: De Gruyter Mouton, 3–8.

Henderson, Jeffrey., ed., intr. (2009) *Longus, Daphnis and Chloe*. Cambridge, Massachusetts, London: Harvard University Press, 4.

Hunter, Richard (1996) 'Longus, Daphnis and Chloe' – *The Novel in the Ancient World*. Ed. G. Schmeling. Leiden: E. J. Brill, 368.

Longos (1972) *Daphnis ja Chloe*. Kees, Paul., tõlk. Tallinn: Eesti Raamat.

Kennedy, Georg A. (2005) *Invention and Method. Two Rhetorical Treatises from the Hermogenic Corpus*. Atlanta: Society of Biblical Literature.

Kirby, John T. (1997) 'Aristotle on Metaphor.' – *The American Journal of Philology*, 118, 517–554.

Lakoff, George., Johnson, Mark (2011) *Metafoorid, mille järgi me elame*. Tallinn: TLÜ Kirjastus.

Lausberg, Heinrich (1960) *Handbuch der literarischen Rhetorik*. München: Max Hueber Verlag.

Melville Logan, Peter ed. (2014) *The Encyclopedia of the Novel*. New Jersey: John Wiley and Sons Ltd.

- Merilai, Arne., Saro, Anneli., Annus, Epp (2007) *Poetika*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Morgan, John (2008) 'Intertextuality' – *The Cambridge Companion to the Greek and Roman Novel*. Ed. T. Whitmarsh. Cambridge: University Press, 221.
- Newmark, Peter (1988a) *Approaches to Translation*. Oxford: Pergamon Press.
- Newmark, Peter (1988b) *A Textbook of Translation*. London: Prentice Hall.
- Ross, William David (1959) *Ars Rhetorica. Aristotle*. Oxford: Clarendon Press. (Perseus Digital Library 17.03.21)
- Samaniego Fernández, Eva (2013) 'Translation Studies and the cognitive theory of metaphor.' – *Metaphor and Metonymy revisited beyond the Contemporary Theory of Metaphor*. Ed. F. González-García, M. S. Peña Cervel, L. Pérez-Hernández. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Watson, John Selby., ed. (1875) *Cicero on Oratory and Orators*. New York: Harper & Brothers.
- Wellek, René., Warren, Austin (2010) *Kirjandusteooria*. Tartu: Ilmamaa.
- Whitmarsh, Tim (2008) 'Class' – *The Cambridge Companion to the Greek and Roman Novel*. Ed. T. Whitmarsh. Cambridge: University Press, 76.
- Õim, Katre (2012) 'Uudseid metafoorseid keelendeid.' – *Oma Keel* 24, 36–43.

INTERNETIALLIKAD

- Frisk, Hjalmar (1954–1972) *Griechisches Etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg. Kasutatud aadressil <http://ieed.ullet.net/friskL.html>. (13.04.2021)
- Hercher, Rudolf., ed. (1858) *Erotici Scriptores Graeci*. Leipzig: B. G. Teubneri. Kasutatud aadressil <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A2008.01.0642%3Abook%3D1%3Achapter%3Dpraef>. (29.04.2021)
- Kurn. (2012) Eesti etümoloogiasõnaraamat. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. Kasutatud aadressil <https://www.eki.ee/dict/ety/index.cgi?Q=kurn&F=M&C06=et>. (05.05.2021)

Liddell, Henry G., Scott, Robert (1940) *A Greek-English Lexicon*. Oxford: Clarendon Press. Kasutatud aadressil <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0057>. (17.03.2021)

Wilkins, A. S. (1902) *M. Tulli Ciceronis Rhetorica, Tomus I. (Scriptorum Classicorum Bibliotheca Oxoniensis)*. Oxford: Oxford University Press. Kasutatud aadressil <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Cic.+de+Orat.+3.39&fromdoc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0120>. (17.03.2021)

SUMMARY

The aim of this bachelor's thesis was to give an overview of the use of different translation strategies in the first book of Longos' novel „Daphnis and Chloe” translated into Estonian by Paul Kees. In order to analyze the figurative language in the novel, in chapter two the metaphors and other metaphorical expressions found in the first book in Ancient Greek and its Estonian translation were presented and the words and phrases coinciding in both languages were compared. Metaphorical words or phrases were then commented on and analyzed, taking into account their translation, etymology, and Peter Newmark's treatment of translation strategies.

Based on the analysis conducted in the second chapter of the research, it can be stated that Paul Kees, who translated Daphnis and Chloe into Estonian, has generally translated the metaphors and metaphorical expressions in the first book, preserving the imagination and metaphor of the word or phrase translated from the source language. Relatively often, the translator has used a different method, translating metaphorical words and phrases directly into the target language, eliminating the metaphorical aspect in the translation. The target language figurative forms and dead metaphors in Paul Kees' translation, which were directly expressed in the source language, also proved to be significant.

In addition, the first chapter of the bachelor's thesis outlined both ancient and modern concepts of metaphor and approaches that analyze metaphor theories. Due to the lack of a coherent and universal approach, some metaphor problems were also highlighted. This chapter also clarified the comprehensiveness of the research – thus the analytical part of the work included all kinds of words and phrases, the use of which are unusual either alone or in a specific context.

This bachelor's thesis topic could also be studied more extensively, especially if one relies on specific metaphorical approaches and translation strategies. It would also be possible to expand the comments and analyzes in the research. It is also possible to expand the corpus, to analyze the work comprehensively and to compare it with other novels.

LISA 1

Lisas on välja toodud metafoorid ja metafoorsed väljendid Longose vanakreekakeelses tekstis, mis on jagatud erinevatesse rühmadesse, järgides nende erinevaid funktsioone, väljendusviise ja esinemisjärjekorda tekstis. Esimeses veerus antakse edasi vanakreekakeelne metafoor või metafoorne väljend, siis otsetõlge ja teises veerus selle analüüs. Leitud sõnad ja väljendid on märgitud raamatu, peatüki ja lõigu numbrite abil. Seejärel on välja toodud ka eestikeelses tõlkes (Kees 1972) leiduvad metafoorid – juhul kui need kattuvad vanakreekakeelsetega, on metafoorid võrdluseks kolmandas veerus esile tõstetud ning eestikeelses tõlkes lisandunud metafoorid sama põhimõtte alusel eraldiesinevatesse tabelitesse märgitud.

1.1. Metafoorid

1.4.2 <i>μειδίωμα περι την όφρύν</i> Otsetõlge: naeratus kulmude ümber	Otsetõlge annab kujutluspildi hästi edasi, kuigi eestikeelses kultuuris kasutatakse pigem väljendit „naeratus näol” – nii on väljend tõlgitud ka eesti keelde, mis on üsnagi tavapärase ja otsene kasutusviis.	
--	--	--

<p>1.5.1 <i>εἰς τὴν πρότερον εὐνομίαν καταστήσαι</i></p> <p>Otsetõlge: viia tagasi varasemasse hästi korda hoidvasse seisundisse</p>	<p>Metafoorse väljendi puhul viidatakse sõnakuulelikkuse taastamisele.</p>	<p>PK tõlge¹⁹: 1.5.1²⁰ sõna kuulama</p> <p>Eestikeelses tõlkes surnud metafoor, aga metafoorne kasutus tuleb selgelt esile. Viidatakse kuuletumisele/alistumisele nagu vanakreekaakeelseski väljendis.</p>
<p>1.9.1 <i>ἦχος ὀρνίθων μουσικῶν</i></p> <p>Otsetõlge: muusikaliste lindude kaja</p>	<p>Otseõeldust on väljend kaugem ja kaunistavam. Seda võiks pidada ka metafoorseks epiteediks. Eestikeelses tõlkes otseselt „laululindude vidinast”, väljend on tõlgitud mittemetafoorsena.</p>	
<p>1.11.1 <i>τοιάνδε σπουδὴν Ἔρωσ ἀνέπλασε</i></p> <p>Otsetõlge: Eros hakkas voolima sellist tõsist asja</p>	<p>Kuigi väljend on taas sõnasõnaliselt tõlkides selge, siis pole verbikasutus otsene – sõna „voolima” on peaaegjalikult kasutatav ainult esemete kuju muutmisel, samas kui hädad on selles tekstikohas meelega seotud. Sõnastikus avaldub ka verb “välja mõtlema”, kuid seegi on metafoorsena märgitud.</p>	<p>PK tõlge: 1.11.1 Eros hakkas nende mängude ja vallatuste mõnu tõsiseks tundeks tihtima</p> <p>Metafoorne kasutus – sõna „tihtima” on seotud ehitusega (ehk „tihendama”). Selle metafoori tõlkimise puhul on Paul Kees originaalset väljendit teistmoodi mõistnud – tema tõlge viitab tunnetele, samas kui Longos on väljendiga osutanud järgnevale sündmusele – Daphnise auku kukkumisele.</p>

19 Siin ja edaspidi: Paul Keesi eestikeelne tõlge vanakreekaakeelsest teosest “Daphnis ja Chloe”.

20 Siin ja edaspidi on väljendite leidmise hõlbustamiseks lisatud tõlgitava sõna/fraasi täpne asukoht vanakreekaakeelses tekstis.

<p>1.12.2 <i>χρήσασθαι τῆς καταφορᾶς ὀχήματι τῷ τράγῳ</i></p> <p>Otsetõlge: kitse vankrina kasutada</p>	<p>Otsetõlge on arusaadav, samuti võib kitse ja sõiduvahendi puhul sõitmist või vedu sarnasuseks pidada.</p>	<p>PK tõlge: 1.12.2 sokule selga sadas</p> <p>Ümberütlev fraas, mida saaks otseselt väljendada kui „sokule selga kukkus”.</p> <p>Vanakreeka keelne metafoor viitab kitsele kui vankrile, aga eesti keeles rõhutatakse kitse selga kukkumist – kujutluspilt on mõlema puhul selge ja sarnasusena saaks välja tuua kitse „transportliku” elemendi.</p>
<p>1.12.4 <i>ἐπὶ τοῦ χείλουσ ἐστῶτες</i></p> <p>Otsetõlge: huulte peal seistes</p>	<p>Selle väljendi otsetõlge võib jääda pigem arusaamatuks, kuid eestikeelsena oleks tõlkeks „augu servadel seistes”. Hea kujutluspildi annaks ka „augu huultel seistes”. Eestikeelses tõlkes “seistes augu serval” – Kees on seda otseselt väljendanud.</p>	
<p>1.13.6 <i>ἐρυθθήματι αὐθις ἐφλέγετο</i></p> <p>Otsetõlge: oli punast lõõmama pandud</p>	<p>Otsetõlge on õigustatud, kuna ka eestikeelne väljend on metafoorne ja arusaadav. Kui seda võtta <i>dativus auctorisena</i>, siis on samuti märgata vihjet personifikatsioonile – puna pani lõõmama/põlema. Paul Kees on väljendi tõlkinud vägagi otseselt – “punastas”.</p>	

<p>1.14.1 <i>κάομαι</i></p> <p>Otsetõlge: põlen</p>	<p>Sõnasõnaline tõlge on selge – nii vanakreeka kui ka eesti keeles leidub metafoore ja metafoorseid väljendeid armastuse kohta, mida kirjeldatakse tulega seotud sõnade abil.</p>	<p>PK tõlge: 1.14.1 õhetan</p> <p>Kees on tõlkinud metafoorse verbi mõtteliselt sarnasena – kuigi eestikeelne tegusõna „õhetan” ei viita just tulele nagu vanakreekakeelne „põlen”, siis on ikkagi tegemist palavust väljendava tegusõnaga.</p>
<p>1.14.2 <i>ἔκραγον</i>²¹</p> <p>Otsetõlge: sõin need (karjatused) ära</p>	<p>Viitab valule, mida ei näidatud välja (eespool mainitakse mesilase nõelamist). Paul Keesi tõlkes on väljend väga otsene – „pole ma aietanudki”. Tõlkija on tõenäoliselt kasutanud teist tekstiversiooni, mille puhul puudub metafoorsus ka algtekstis.</p>	
<p>1.15.1 <i>ἐπιζητοῦσα τὸ ἔρωτος ὄνομα</i></p> <p>Otsetõlge: otsides armastuse(le) nime</p>	<p>Tõlkes arusaadav väljend – soovitakse teada saada, mida armastus endast kujutab.</p>	<p>PK tõlge: 1.15.1 lembusele õiget sõna otsis</p> <p>Kees on tõlkides sarnase mõtte säilitanud, kuna vanakreekakeelne väljend ja selle eestikeelne tõlge on kujutluspildilt samad – erinevused tulenevad vaid sünonüümsete sõnade kasutusest.</p>

21 Võrdluseks: J. Hendersoni editsioonis (LOEB 2009) on selle asemel antud sõna *ἔκραγον* ehk „ma ei karjunud”.

<p>1.15.1 <i>τὴν ψυχὴν ἐξεπυρσεύθη</i></p> <p>Otsetõlge: teda sütitati hinge poolest</p>	<p>Jällegi on tegemist armastuse metafooriga, mille puhul kasutatakse tule omadusi.</p>	<p>PK tõlge: 1.15.1 paisus leek noormehe põues</p> <p>Armastuse metafoor, mis on seotud ka tule omadusega. Samuti on kasutatud sõna „põu” ehk rind, milles leek paisub – sõna „rind” kasutatakse tihti tunnetega seotud metafooride puhul. Eestikeelne tõlge erineb vanakreekaakeelsest metafoorist oluliselt, kuid üldine kujutluspilt on selgelt edasi antud. Mõlema puhul on kasutatud tulega seotud sõnu („sütitama” ja „leek”) ja tunde puhangule viidatakse metafoorselt.</p>
<p>1.16.1 <i>θέρως μέλλον ἀμᾶσθαι</i></p> <p>Otsetõlge: suvi, mida kohe hakatakse lõikama</p>	<p>Metafoorses väljendis viidatakse suvele kui suvisele viljale, tõlkes ka kui „lõigatav suvi”. Eestikeelsena „suvine, lõikuseelne põld”, mis on vanakreekaakeelsega selgelt samatähenduslik, kuigi Paul Keesi versioon pole metafoorne.</p>	
<p>1.17.2 <i>ἐρυθήματος ἐνεπίμπλατο</i></p> <p>Otsetõlge: ta täideti punaga</p>	<p>Isikut täitis puna ehk „ta sai puna täis”. Metafoorne, kuna „punastus täidab” kedagi – verbi kasutus on tavapäratu.</p>	<p>PK tõlge: 1.17.2 punastas juuksejuurteni</p> <p>Lisaks verbile „punastama” on kasutatud ka sõna „juuksejuurteni”, mis viitab iseloomustavale omadusele – siin intensiivsele punastamisele (sügavalt). Eestikeelse metafoori puhul on selline tõlge mõistetav, kuna see annab selgelt edasi originaalse metafoori pildi ja seda sihtkeelele iseloomulikumat moel („punaga täitmine” oleks harjumatu kasutus).</p>

<p>1.18.2 <i>Δάφνις δὲ μαραίνεται</i></p> <p>Otsetõlge: Daphnis aga kustub</p>	<p>Sõnasõnaline tõlge eesti keelde on samatähenduslik ja mõlema keele puhul on metafoor kergelt mõistetav – sõna „kustuma” viitab tule hääbumisele. Fraasi võiks näha ka surnud metafoorina inimese nõrgenemise kui hääbumise tõttu, mis on sagedasti kasutatav.</p>	<p>PK tõlge: 1.18.2 Daphnis aga närbub</p> <p>Verbi kasutatakse tavapäraselt siiski taimede kohta, kui need närtsivad. Seega on see metafoorne kasutus, viidatakse nõrgaks muutumisele. Tõlkimise puhul on kasutatud teistsugust verbi, kuid nii vanakreeka- kui eestikeelne tegusõna viitavad metafoorselt sarnasele nähtusele.</p>
<p>1.18.3 <i>γενόμενος τῶν ἔρωτος ἔργων καὶ λόγων</i></p> <p>Otsetõlge: maitstes armastuse tegusid ja sõnu</p>	<p>Otsetõlge eesti keelde on sobilik, viidatakse armastuse olemuse tundmaõppimisele – toimub ülekanne maitsemeelelt tundemeelele.</p>	<p>PK tõlge: 1.19.1 lembust ja lembesõnu alles esmakordselt tundma õppis</p> <p>Eestikeelne tõlge on vanakreekakeelse väljendiga kõrvutades samatähenduslik – armastuse asemel on sünonüümiks „lembus” ja kadunud on „maitmise” metafoor, kuid pilt on säilinud.</p>
<p>1.19.3 <i>Δρύας θελχθεὶς τοῖς δόροις</i></p> <p>Otsetõlge: Dryas nendest kingitustest võlutuna</p>	<p>Väljend on samasugune nii lähtekeeles kui ka sihtkeeles. Vanakreekakeelne sõna <i>θελχθεὶς</i> viitab otseselt võlumisele/nõidumisele, olles seega metafoorne. Eestikeelne tõlge “pakkumine ahvatles Dryast” on pigem otsene väljendus.</p>	

<p>1.19.3 <i>κακοῖς ἀνηκέστοις περιπέσει</i></p> <p>Otsetõlge: kukkunuks ravimatute/kohutavate hädade otsa</p>	<p>Otsene eestikeelne tõlge on harjumatu, kuid annab kujutluspildi siiski edasi – hädad on midagi füüsilist, millele on võimalik kukkuda. Selline kasutus on vanakreeka keeles metafoorne.</p>	<p>PK tõlge: 1.19.3 tõmbab endale kaela parandamatu õnnetuse</p> <p>Verbikasutused on metafooridel erinevad – vanakreeka keelne verb viitab kukkumisele, samas kui eestikeelses tõlkes kasutatakse millegi „kaela tõmbamist”. Kuigi sõnastused on erinevad, on tõlkes sarnane pilt edasi antud sihtkeele kultuuris olemasoleva ütlusega.</p>
<p>1.21.2 <i>πικρὸν μάλα ἄλακτῆσαντες</i></p> <p>Otsetõlge: väga teravalt haukudes</p>	<p>Siin viitab sõna <i>πικρὸν</i>, mille otseseks tähenduseks on „terav”, ägedusele – teravus kui midagi, mis on füüsiliselt tuntav, pannakse kokku hääle tegemisega, et anda edasi toimingu kujutluspildi intensiivsust. Paul Kees on aga väljendi eesti keelde tõlkinud kui lihtsalt “haukuma”.</p>	
<p>1.22.2 <i>σύριγγι θέλγεσθαι</i></p> <p>Otsetõlge: süürinksi poolt nõiutud olema</p>	<p>Taas kasutatakse verbi „nõiduma”, mis viitab antud tekstikohas nii lähte- kui ka sihtkeeles millegi tõttu rahunemisele. Eesti keeles on ka Kees väljendi tõlkinud kui „vilepilli luilutavat mängu kuuldes rahunema”.</p>	

<p>1.23.1 <i>Ἐξέκαε δ' αὐτὸς καὶ ἡ ὥρα τοῦ ἔτους</i></p> <p>Otsetõlge: neid aga sütitas (see) aastaaeg</p>	<p>Väljendi puhul on võimalik eristada kaht liiki metafoorseid ütlemissi – <i>Ἐξέκαε</i> viitab taas armastuse metafoorile, mis on seotud tule omadustega. Teiseks viitab selle verbiga kokkukäiv sõna <i>ἡ ὥρα</i> personifikatsioonile.</p>	<p>PK tõlge: 1.23.1 lõõma sütitas veelgi armuküllane aastaaeg</p> <p>Eestikeelne tõlge viitab samuti personifikatsioonile – aastaajale on antud tulele omased väljendid. Nii vanakreeka keelse fraasi kui ka eestikeelse tõlke puhul on kasutatud sama tegusõna – sütitama, mis viitab mõlemas kultuuris laiale kasutusele (eriti just tunnetest rääkides).</p>
<p>1.23.2 <i>Δάφνης θαλπόμενος</i></p> <p>Otsetõlge: Daphnis sütitatuna</p>	<p>Vanakreeka keelses väljendis on viide tulega seotud omadusele – süütamisele. Selgelt metafoorne fraas viitab sisetunnetele.</p>	<p>PK tõlge: 1.23.2 südant see kõik sütitas</p> <p>Ka eestikeelses tõlkesse on jäänud verb „sütitama“. Kuigi sõnakasutus on kohati erinev, siis kujutluspilt on vanakreeka keelse väljendiga sarnane.</p>
<p>1.23.2 <i>ἔπινεν, ὡς τὸ ἔνδοθεν καῦμα σβέσων</i></p> <p>Otsetõlge: ta jõi nagu sees põletavat kuumust kustutades</p>	<p>Viide Daphnise püüdele segaseid tundeid nõrgemaks teha – põletav kuumus on taaskordne viide tulele.</p>	<p>PK tõlge: 1.23.2 otsekui tahaks sellega oma sisimas lõõmavat leeki kustutada</p> <p>Eestikeelne tõlge on üldpildilt vanakreeka keelse väljendiga sarnane – erinevusteks on „põleva kuumuse“ ja „lõõmava leegi“ kustutamine, kuid mõlema kujutluspilt ja metafoorne tähendus (viide tunnetele) on samad. Mõlemas väljendis leidub ka teatud võrdlusmoment.</p>

<p>1.24.1 <i>ἐς ἄθροον ἐπέπιπε τὸ κάλλος, καὶ ἐτήκετο</i></p> <p>Otsetõlge: (Chloe) langes küllusliku ilu sisse ja sulas</p>	<p>Väljendi puhul on mõlemad verbid metafoorsed. Eestikeelsesse tõlkesse oleks võimalik lisada, et „ta langes... ohvriks”, kuid see oleks siiski arusaadav. Verbi <i>ἐτήκετο</i> puhul on märgata millegi elutu omaduse kasutamist elusolendi puhul.</p>	<p>PK tõlge: 1.24.1 ei jõudnud Chloe küllalt ta täiuslikku ilu imetleda, ise lausa sulades selle (ilu) silmitsemisest</p> <p>Paul Kees on metafoorsena tõlkinud vaid vanakreekakeelse metafoorse väljendi teise osa, kuid mõlemates kasutatakse tundeliseks muutumise kohta verbi „sulama”. Nii on tegusõna kasutus elusolendi kohta metafoorne mõlemas kultuuris.</p>
<p>1.25.2 <i>δάκνει τὸ φίλημα τὴν καρδίαν</i></p> <p>Otsetõlge: suudlus hammustab südant</p>	<p>Nii vanakreeka kui ka eesti keeles on taaskord arusaadav, millele ülekantult viidatakse – verb <i>δάκνει</i> näitab, et suudluse tõttu on haiget saadud või see suudlus tekitab segaseid tundeid.</p>	<p>PK tõlge: 1.25.2 lõhestab mul südame</p> <p>Nii vanakreekakeelne fraas kui ka eestikeelne tõlge kasutavad sõna „süda”, kirjeldades isiku tundeid (süda kui koht, kus asuvad kellegi tunded). Erinevad on vaid selle juurde käivad verbid – hammustamine viitab haigetsaamisele, samas kui lõhestamine on seotud lõhkumisega. Igal juhul on viidatud samale toimingule – isik on pandud hingeliselt keerulisse olukorda.</p>
<p>1.27.1 <i>ζητούσης μαθεῖν</i></p> <p>Otsetõlge: otsides teada saamist</p>	<p>Abstraktse nähtuse, teada saamise kohta on kasutatud sõna, mida kasutatakse reaalse objekti puhul. Väljend annab otsetõlkes selge kujutluspildi, ehkki eestikeelses kultuuris sellist ütlust ei kasutata – selgem oleks väljend „püüdes teada saada”.</p>	

<p>1.27.3 φωνήν ἀντεπεδείξατο</p> <p>Otsetõlge: näitas vastu(kaaluks) välja häält</p>	<p>Selle metafoori puhul saab välja tuua ülekande nähtavalt kuuldavale – „näitas häält”. Eestikeelse vastena „hää... kõlas”.</p>	
<p>1.29.1 ἔρωτος ἐμπύρευμα λαβὼν</p> <p>Otsetõlge: varasemast armastusest (tule)hakatust võttes</p>	<p>Eesti keeles ehk mitte kõige tavapärasem väljend. Taaskord ühendatakse armastus tule omadusega – selles väljendis seoses tulehakatusega (mitte veel kustunud sõega).</p>	<p>PK tõlge: 1.29.1 tundis... endist armutuldu süttivat, mis andis talle jõudu</p> <p>Võrreldes eestikeelset tõlget vanakreeka keelse fraasiga, on jällegi märgata sama mõtte edasiandmist, kuid kummaski keeles viidatakse kujutluspildile oma kultuurile kohaselt. Samuti on metafoorsete väljendite sarnasuseks tunnete kirjeldamine tulega seotud sõnade abil. Lisaks on Paul Keesit tõlkes märgata pikemat lahti tõlkimist – vanakreeka keelne väljend on eesti keeles muutunud kaheks fraasiks.</p>
<p>1.30.1 ἀφῆκεν... τὴν ψυχὴν</p> <p>Otsetõlge: saatis hinge välja</p>	<p>Sõnasõnaline tõlge võib mõjuda võõrapäraselt, aga on arusaadav – metafoori puhul kujutatakse hinge kui midagi füüsilist, mida on võimalik välja saata. Eesti keeles oleks väljendile selgem vaste „heitis hinge”.</p>	<p>PK tõlge: 1.30.1 lahkus temast ka eluvaim</p> <p>Eestikeelses tõlkes oleks see rohkem isikustamine, samas ka metafoorne kasutus – elu asemel on ümberütlusena kasutatud sõna „eluvaim”. Pikem ümberütlus suuremise kohta. Võrreldes vanakreeka keelse metafooriga on sõnad „hing” ja „eluvaim” sarnased ja ka mõte on mõlema keele puhul sama. Erinevus ilmneb verbi puhul – vanakreeka keeles saadetakse hing välja, samas kui eesti keeles lahkuib hing ise.</p>

<p>1.31.4 <i>ταῦτα θρήνος ἦν τῶν βοῶν</i></p> <p>Otsetõlge: see oli veiste nutulaul</p>	<p>Väljendi kujutluspilt on jällegi selge, isegi kui sellist kasutust eesti keeles ei leia. Veiste kurva ammutamise asemel on edasi antud ülekantuna itk/nutulaul, mida kasutatakse tavaliselt leinavate inimeste puhul. Eesti keeles on väljend tõlgitud mittemetafoorsena – „veised ammusid kaeblikult”.</p>	
<p>1.32.4 <i>Ἔλγει τὴν καρδίαν ὡς ἐσθιομένην ὑπὸ φαρμάκων</i></p> <p>Otsetõlge: ta tundis südames valu nagu mürgi poolt närituna.</p>	<p>Kujutluspilt on ka otsetõlkes sobilik. Metafoorne kasutus väljendub eelkõige partitsiibis <i>ἐσθιομένην</i> – mürgi mõju ei saaks niimoodi väljendada. Samuti ilmneb teatud personifikatsioon – mürgile kui elutule asjale on antud elusolendi tunnus. Lisaks on näha võrdlusmomenti.</p>	<p>PK tõlge: 1.32.4 süda valutas, otsekui sööks seda mingi mürk</p> <p>Mitutmoodi metafoorne ja samas ka võrdlus. „Süda valutas” viitab jällegi seesmistele tunnetele, „sööks... mürk” on aga isikustamine. Metafoorid on mõlemas keeles väga sarnased, erinevused ilmnevad lauseehituses – mõlema fraasi puhul kasutatakse südamevalu kui viidet tunnetele ja seda võrreldakse mürgi „söömisega” (mürk kui aine, mis põhjustab elusolendile piina).</p>

<p>1.32.4 <i>αὐτῷ τὸ πνεῦμα ποτὲ μὲν λάβρον ἐξέπνει, καθάπερ τινὸς διώκοντος αὐτόν ποτὲ δὲ ἐξέλειπε, καθάπερ ἐκδαπανηθὲν ἐν ταῖς πρότερον ἐπιδρομαῖς</i></p> <p>Otsetõlge: hingeõhk hingas end tal ägedalt välja nagu jälitaks teda keegi, kord aga jättis vahele nagu oleks ta ära kulutatud varasematest ringijooksmistest</p>	<p>Otsetõlkena võib metafoorne kasutus tunduda võõrapärasena, aga on taas mõistetav – metafoorsus tuleb välja just sõnaga <i>πνεῦμα</i> seotud verbidest ehk “hing hingas ja jättis vahele” (seda võiks võtta personifikatsioonina). Samuti on tõlkes märgata võrdlust (armastuse tundmine oli kurnav nagu ta oleks füüsiliselt palju pingutanud).</p>	<p>PK tõlge: 1.32.4 hingamine oli tal kiire, nagu jälitaks teda keegi, ja samas jälle aeglane, nagu oleks ta jõud varasemate pingutustega täielikult kurnatud</p> <p>Eestikeeles tõlkes saaks esile tõsta sõna “kurnama” – etümololoogiliselt viitab “kurn” aukudega anumale, millega eraldatakse tahket ja vedelat ainet. (Kurn 2012)</p> <p>Tänapäevaks on sõna aga verbina saanud uue tähenduse, mis on tavapärane – millegi tõttu nõrgaks muutumine. Võrreldes vanakreeka keelse metafoorse väljendiga on eestikeelne tõlge üsnagi sarnane. Võrdlused on lugejale üldiselt samamoodi edasi antud.</p>
---	--	--

B. Teiseks tuuakse välja metafoorid, mille puhul (Ainelo ja Visnapuu käsitluse järgi) vahetatakse mõttelised asjad konkreetsetega.

<p>1.14.2 <i>νύττον μου τὴν καρδίαν</i></p> <p>Otsetõlge: see minu südant torkiv asi</p>	<p>Ka seda metafoori on võimalik otsetõlkes edasi anda – Ainelo ja Visnapuu järgi on tegemist metafooriga, mille puhul on hingelisele asjale (armastuse tunde) üle kantud füüsiliselt kogetav asi.</p>	<p>PK tõlge: 1.14.2 südant ahistab</p> <p>„Ahistama” kui „vaevama” – miski aga ei saa otseselt südant vaevata (vähemalt selles kontekstis), seega on tegemist metafoorse kasutusega. Tõlge on originaalsest fraasist selgelt erinev, kuid tõlkes on sama kujutluspilt edasi antud.</p>
<p>1.15.1 <i>εἰδὼς ἔρωτος καὶ τὰ ἔργα καὶ τοῦνομα</i></p> <p>Otsetõlge: tundes armastust, nii selle tegusid kui ka nime</p>	<p>Armastusele on lisatud midagi konkreetsemat (teod ja nimi).</p>	<p>PK tõlge: 1.15.1 armastuse keerdkäike ja selle nimetustki teadis</p> <p>Taaskord piltlik kasutus – „keerdkäik” viitab millelegi, mis ei lähe otse. Armastuse keerdkäigud kui armastuse keerulisus. Väljend on lähtekeelest mingil määral erinev, kuna tõlkes on sellele lisatud keerulisuse mõiste – üldjuhul aga viidatakse fraasis siiski armastuse kogemisele.</p>
<p>1.15.4 <i>γινῶναι τὰ ἔρωτος ἔργα γίνεται</i></p> <p>Otsetõlge: hakkab teadma armastuse tegusid</p>	<p>Metafoor on ülekanne füüsilistelt asjadelt mõttelisele.</p>	<p>PK tõlge: 1.15.4 Erose käike tundma õppima</p> <p>Eestikeelses tõlkes kujutluspildilt sarnane vanakreekakeelsele metafoorile – mõlemas viidatakse armastuse viisidele, kuid jällegi võib eesti keeles pigem välja tuua keerulisuse mõiste – „armastuse keerdkäike”.</p>
<p>1.17.1 <i>ψυχὴν θερμᾶναι</i></p> <p>Otsetõlge: hinge soojendada</p>	<p>Metafoorne väljend on kasutusel ka eesti keeles. Taas on tegemist metafooriga, mis on üle kantud tajutavalt nähtuselt hingelisele.</p>	<p>PK tõlge: 1.17.1 see (suudlus) valdas jäägitult kogu Daphnise olemust</p> <p>Eestikeelse tõlke puhul on märgata kaudselt sama mõtte edastamist (üks metafoorne väljend on küll asendatud teisega), kuid selle puhul on tegu pigem personifikatsiooniga. Ümberütlevana saab vaadelda sõna „jäägitult”, mis väljendaks viisi, mille puhul ei jääks midagi järele (ehk „täielikult”).</p>

<p>1.17.2 <i>ζητῶν ἄλλην ὁδὸν ἔρωτος</i></p> <p>Otsetõlge: otsides armastuse teisi teid</p>	<p>Võib ka tõlkida „armastuse viise” – igal juhul on tegemist ülekandega füüsiliselt asjalt mõttelisele. Vanakreekakeelses kultuuris oleks tegu ka surnud metafooriga, kuna taoline kasutus oli levinud.</p>	<p>PK tõlge: 1.17.2 tegi minekut ja hakkas armastuse võitmiseks teisi teid otsima</p> <p>Väljend on metafoorne – otseselt ei saa „armastuse teid otsida”, viidatakse millelegi füüsilisele, samas kui mõte on muudmoodi neilt armastust pälvida. Lisaks on metafoorne „tegi minekut” (pigem kinnistunud metafoor), mis väljendab ühest kohast teise liikumist. Nii lähte- kui sihtkeeles on selgelt viidatud armastuse teiste viiside otsimisele – niisiis sobib taoline metafoorne kasutus mõlema keele puhul.</p>
<p>1.21.5 <i>ἐρωτικῶν τολμημάτων</i></p> <p>Otsetõlge: armastuse julgustükkide</p>	<p>Taaskord on mõlemas keeles asendatud mõtteline asi konkreetsega (armastus kui tunne mingi sooritatava tegevusega).</p>	<p>PK tõlge: 1.21.5 armastuse riugastest</p> <p>Väljend on eestikeelses tõlkes vanakreekakeelse väljendi samasuguse kujutluspildiga edasi andnud – ka tõlke puhul on tegemist millegi mõttelise vahetamisega konkreetse asjaga. Samuti võivad nii “julgustükid” kui “riukad” olla mingil määral sünonüümsed, kuigi viimane sõna viitaks enam kavalatele kui julgust nõudvatele tegevustele.</p>
<p>1.22.3 <i>τῆς ἐρωτικῆς λύπης φάρμακον τὸν κάματον ἔσχον</i></p> <p>Otsetõlge: armastuse valu (vastu) oli neil väsimus ravimiks</p>	<p>„Armastuse valu” on Ainelo ja Visnapuu järgi taas mõttelise asja vahetamine meelelise asjaga, kuigi tihe kasutus on levinud ka eestikeelses kultuuris. Ka väsimus kui ravim on metafoorne väljend.</p>	<p>PK tõlge: 1.22.3 vähendas väsimus nende armupiina</p> <p>Võrreldes vanakreekakeelse väljendiga on eestikeelne tõlge pigem personifikatsioon (metafoor, mis viitab väsimusele kui ravimile, on jäetud tõlkimata). Tõlge on aga jällegi samalaadne lähtekeelse fraasiga ja kujutluspildi edasiandmine on küllaltki täpne.</p>

<p>1.32.5 τὸ ἔρωτος ληστήριον</p> <p>Otsetõlge: armastuse piraadipesa</p>	<p>Otse tõlkides on selle mõte küll selge, kuid kindlasti saab siin mõtteline asi konkreetse kuju – armastusele viidatakse kui piraatidega ja nende eluga seotule. Selles kontekstis võiks välja tuua ka märksõna „röövelikkus”, mis piraatide elu üldiselt iseloomustab.</p>	<p>PK tõlge: 1.32.5 Eros on suur röövel</p> <p>Eestikeelses tõlkes on kujutuspilt säilinud, kuigi sõnakasutused ja lauseehitused on vägagi erinevad – sihtkeeles viitab „Eros” armastusele, samuti on Kees sisse jätnud piraatliku ehk röövelliku viite. Väljend on eesti keeles pigem võrdlus.</p>
--	---	--

1.2. Personifikatsioonid

<p>1.praef.1 μία πηγή πάντα ἔτρεφε</p> <p>Otsetõlge: üks allikas kõiki toitis</p>	<p>Tähendus on selge nii vanakreeka kui ka eesti keeles – viidatakse allikale kui veele, mis aitab taimedel kasvada ja toitumine on üks selle põhieeldustest.</p>	<p>PK tõlge: 1.praef.1 allikas kõiki lilli ja puid seal jootis</p> <p>Nii vanakreekakeelne väljend kui ka eestikeelne tõlge langevad sisuliselt kokku – mõlema puhul viidatakse taimede kasvamisele tänu allikaveele.</p>
<p>1.praef.2 πόθος ἔσχευ</p> <p>Otsetõlge: igatsus haaras</p>	<p>Verbi ἔσχευ, „haaras”, kasutatakse personifikatsioonides tihti – see on tavaliselt „valdama” ja „peale tulema” tähenduses, olles siiski metafoorne.</p>	<p>PK tõlge: 1.praef.2 tärkas mus võitmatu soov</p> <p>Sõna „tärkama” on kasutatud abstraktses tähenduses, käies üldiselt taimede kohta. Kees on kujutuspildi tõlkes säilitanud ja nii lähte- kui ka sihtkeeles on tegu isikustamisega.</p>

<p>1.praef.3 κτήμα... ἰάσεται... παραμυθήσεται... ἀναμνήσει... προπαιδεύσει</p> <p>Otsetõlge: asi ravib, toetab, meelde tuletab, õpetab</p>	<p>Sõna κτήμα puhul viitab autor oma teosele, mis aitab inimesi loetletud tegevuste abil ja on seotud armastusega.</p>	<p>PK tõlge: 1.praef.3-4 raamatut pühendkingiks..., kuna ta ravib..., lohutab..., meenutab..., õpetab</p> <p>Lähtekeelne väljend ja selle eestikeelne tõlge kattuvad – isikustamises kasutatavad verbid on samad või samatähenduslikud.</p>
<p>1.2.1 κίττος ἐπιπλανώμενος</p> <p>Otsetõlge: ringi uitav/ekslev luuderohi</p>	<p>Fraasi võiks väljendada ka kui “roniv luuderohi”. Siin on taimetele lisatud partitsiip, mis teeb väljendi personifikatsiooniks.</p>	<p>PK tõlge: 1.2.1 väänles luuderohi</p> <p>Kujutluspilt on ka sihtkeeles samasuguseks jäänud, kuna verbid “ronima” ja “väänlema” oleksid taimede puhul samatähenduslikud. Ka eestikeelse tõlke puhul on tegu isikustamisega.</p>
<p>1.8.3 κοπάσαντος τοῦ καύματος</p> <p>Otsetõlge: kui kuumus järele annab</p>	<p>Sõna κοπάσαντος on taas ülekantav ja eesti keeles tuntud kasutus – siin on sõna otseseks tähenduseks „vaibuma”.</p>	<p>PK tõlge: 1.8.3 kuumus järele annab</p> <p>Eestikeelne tõlge vanakreekakeelsest metafoorselt väljendist on sõnasõnaline, see viitab tavapärasele kasutusele mõlemas kultuuris.</p>
<p>1.9.2 Τοσαύτης δὴ πάντα κατεχούσης εὐωρίας</p> <p>Otsetõlge: Selline õrn aastaeg valitses kõike</p>	<p>Partitsiip κατεχούσης on samuti ka eesti keeles isikustamise puhul tuntud sõna – kevad on valdav, võtnud looduse nõ üle.</p>	<p>PK tõlge: 1.9.2 looduses valitses säärane rõõmus ülemeelikus</p> <p>Vanakreekakeelne metafoorne väljend ja eestikeelne tõlge on samatähenduslikud, kuigi sõnastused on mingil määral erinevad. Isikustamises on sarnasuseks verbi “valitsema” kasutamine.</p>

<p>1.12.5 ἡ δίκη μετῆλθε</p> <p>Otsetõlge: kohtuotsus tuli (peale), sai osaks</p>	<p>Sõna μετῆλθε viitab sellele, kui kohtuotsus kedagi nuhtles – millegi poolt karistatud saama.</p>	<p>PK tõlge: 1.12.5 karm kättemaks tabas</p> <p>Väljend on mõlemas keeles edasi antud sarnaselt – tõlke puhul on arvestatud sama kujutluspildi esitamist. Kohtuotsus ja kättemaks on siin sünonüümsed ning “osaks saama” ja “tabama” ongi juba samatähenduslikud.</p>
<p>1.13.2 τὸ δὲ σῶμα ἐπίκαιτον ἡλίω: εἴκασεν ἄν τις αὐτὸ χρώζεσθαι τῇ σκιᾷ τῆς κόμης</p> <p>Otsetõlge: keha päikesest täiesti ära põlenud: keegi võiks võrrelda seda juuste varju poolt värvitud olemisega</p>	<p>Väljend on metafoorne ja enamjaolt saab selles esile tõsta viiteid personifikatsiooni kohta – ütlust „päikesest põlenud” saab mõista ka kui „päike põletas” ja „juuste varju poolt värvitud olemisega” kui „juuste vari värvis”.</p>	<p>PK tõlge: 1.13.2 keha päikesest nii pruuniks põlenud, et paistis, nagu tuleks see tõmmu nahavärv juuste varjust</p> <p>Suures pildis võrdlus, tõlke esimene pool on ka metafoorne – „päikesest pruuniks põlenud” ehk „päevitunud”. Võrreldes vanakreeka keelse metafooriga on väljend tõlkes edasi andnud samasuguse kujutluspildi.</p>
<p>1.13.5 ἄση δὲ αὐτῆς εἶχε τὴν ψυχὴν</p> <p>Otsetõlge: ahastus haaras tema hinge</p>	<p>Taas on tegu tavapärase isikustamisega, „haaras” kui „valdas”, samuti on tunne väljendis kui tegutseja. Paul Keesi tõlkes “tundis südames ängistust”.</p>	

<p>1.14.2 Πόσοι βάτοι με ἤμυζαν</p> <p>Otsetõlge: kui palju on mind kriimustanud oksad</p>	<p>Kuigi sõna <i>βάτοι</i> on siin tõlgitud kui „oksad”, siis on tegemist muraka perekonda kuuluva taimega. Igal juhul on väljend näide isikustamisest, sest taim ei kriimusta kedagi otseselt.</p>	<p>PK tõlge: 1.14.2 okkad mind torकिनud</p> <p>Eestikeelses tõlkes on paremaks arusaamiseks viidatud okastele. Verbid “kriimustama” ja “torkima” on üsnagi sama tähendusega. Nii on sellegi isikustamise puhul antud edasi selge kujutluspilt ja sõnastust natukene muudetud.</p>
<p>1.14.2 καλὸν ἢ σύριγξ αὐτοῦ φθέγγεται</p> <p>Otsetõlge: süürinks teeb ilusasti häält</p>	<p>Siinne isikustamine seisneb selles, et inimene peab hääle saamiseks pilli puhuma – hääl tuleb küll tänu süürinksile, kuid otseselt mõistetavaks väljendiks peaks lisama ka tegija.</p>	<p>PK tõlge: 1.14.2 südantsulatavalt kõlab vilepillimäng</p> <p>Kuigi eestikeelses tõlkes on kujutluspilt sarnaselt edasi antud, on personifikatsioonist saanud lihtsalt metafoorne fraas – vilepillimäng oli “südantsulatav” ehk viidatakse sisetundele.</p>
<p>1.14.3 Ὡ πονηρὸν ὕδωρ, μόνον Δάφνιν καλὸν ἐποίησας</p> <p>Otsetõlge: Oo nurjatu vesi, vaid Daphnise oled sa ilusaks teinud</p>	<p>Siin pöördutakse vee kui elusolendi poole, samuti on metafoorseks veele omistatud omadussõna „nurjatu”.</p>	<p>PK tõlge: 1.14.3 Õel vesi! Sa tegid võluvaks ainult Daphnise, mina aga kumblesin sinus ilmaaegu</p> <p>Chloe pöördub selle fraasiga vee kui elusolendi poole, personifikatsioon („vesi tegi võluvaks”), samuti annab ta veele omadussõna (õel). Vanakreekakeelse metafoorse väljendi ja isikustamise on Paul Kees selgelt edasi andnud, lisaks on metafoorseks muutunud vees kumblemine – siin on jätkatud vee poole pöördumisega.</p>
<p>1.17.2 τὴν καρδίαν παλλομένην εἶχε</p> <p>Otsetõlge: ta omas värisevat/pekslevat süda</p>	<p>Otsetõlke tähendus on selge – süda peksleb.</p>	<p>PK tõlge: 1.17.2 pani käe oma põksuvale südamele</p> <p>Kuigi nii vanakreekakeelse väljendi kui eestikeelse tõlke puhul viidatakse pekslevale südamele (kujutluspilt on enam-vähem säilinud), siis eesti keeles viitab fraas südame vaoshoidmisele.²²</p>

22 Võrdluseks: J. Hendersoni editioonis (2009) esineb verb *κατείχε*, mis viitab tagasihoidmisele – see on ilmselt Paul Keesi tõlget mõjutanud.

<p>1.18.1 <i>ἐργάζεται φιλῆμα</i></p> <p>Otsetõlge: suudlus saadab korda/teostab</p>	<p>Väljendi puhul on tegijaks mingisugune toiming, mis midagi muud põhjustab.</p>	<p>PK tõlge: 1.18.1 Mis Chloe suudlus küll minuga tegi?</p> <p>Paul Kees on vanakreekakeelse väljendi küsimusena tõlkinud, kuid selle mõte on jäänud samaks. Lisaks on tõlkes personifikatsioon sarnasel kujul säilinud.</p>
<p>1.18.1 <i>ἐκπηδᾷ μου τὸ πνεῦμα, ἐξάλλεται ἡ καρδία</i></p> <p>Otsetõlge: mu hing hüppab välja, süda kargab välja</p>	<p>Tegemist on topeltisikustamisega, kus nii hing kui ka süda „välja hüppavad”, viidates emotsioonidele – nii äärmisele rõõmsameelsele kui ka piinale.</p>	<p>PK tõlge: 1.18.1 Süda tahab rinnust välja karata, hing jääb kinni</p> <p>Südamele ja hingele (mis on jällegi sisetunnetele viitavad sõnad) on antud võime midagi ise teha. Tõlge on lähtekeelele samaväärne – südame puhul on kasutatud “välja kargamist”, mis on vanakreeka puhul kasutatud nii hinge kui südame korral ja hinge puhul on kasutatud “kinni jäämist”, kuna see on eestikeelses kultuuris levinum.</p>
<p>1.18.1 <i>τήκεται ἡ ψυχὴ</i></p> <p>Otsetõlge: hing sulab</p>	<p>Eestikeelses kultuuris kasutatakse selle asemel tihti „süda sulab”, mis viitab tundelisusele. Selle väljendi puhul on näha negatiivsemat tähendust, kuna sellele järgneb fraas “siiski tahan teda uuesti suudelda”.</p>	
<p>1.18.2 <i>ἐμὴ σύριγξ σιωπᾷ</i></p> <p>Otsetõlge: minu vilepill vaikib</p>	<p>Selge isikustamine – vilepill kui ese ei tee häält.</p>	<p>PK tõlge: 1.18.2 vilepill vaikib</p> <p>Eestikeelne tõlge vanakreekakeelsest isikustamisest on täpselt samasugune – niisiis on ilmne, et kujutluspilt antakse tõlkes edasi.</p>

<p>1.22.2 <i>ὁ φόβος λήθην ἐνέβαλε</i></p> <p>Otsetõlge: hirm heitis peale unustuse</p>	<p>Eestikeelses tõlkes on personifikatsioon jällegi selgelt mõistetav – fraasi tähendus on „hirm pani unustama”, mis on samuti personifikatsioon. Paul Keesi tõlkes on väljend vägagi otsene – “suure hirmuga olid... kõik unustanud”.</p>	
<p>1.23.2 <i>τοὺς ποταμοὺς ᾄδειν – et jõed laulavad; τὰ μῆλα ἐρῶντα πίπτειν χαμαὶ – armastavad õunad kukuvad maha; ἀνέμους σπρίττειν ταῖς πίτυσιν ἐμπνέοντας – tuuled vilistasid mändides puhudes</i></p>	<p>Väljendites on näha selgeid isikustamisi – looduses leiduvale on omistatud elusolendile omased tegevused (kuigi õunte kukumine on eesti keeles tavapärane väljendusviis, samuti on „vilistamine” tuulele üsnagi omane verb).</p>	<p>PK tõlge: 1.23.2 vaikselt voolavad jõed laulavad, et tuuled mändide ladvus kohiseses tasa oma viise vilistavad, et õunad, pakil päikese lembusest, peagi punapõsksetena okstelt maha langevad</p> <p>Eestikeelseski tõlkes on tegu pikemate ja selgete võrdlustega. Tõlkest saaks välja tuua aga sõna “pakil”, mis võib etümoloogiliselt olla seotud mitmete samatüveliste sõnadega. Samuti viidatakse õunte valmimisele tänu päikesele – küpsed õunad on punased päikese “helluse” tõttu. Isikustamised on vanakreeka keelsete väljenditega võrdväärset, eestikeelses tõlkes on vaid metafoorseid ja kaunistavaid sõnu juurde lisatud.</p>
<p>1.23.2 <i>τὸν ἥλιον φιλόκαλον ὄντα πάντα ἀποδύειν</i></p> <p>Otsetõlge: päike, armastades ilusat, (pani) tõesti kõiki riidest lahti võtma</p>	<p>Väljendis on päike tegijaks, kelle tõttu midagi tehakse. Seepärast on siin lisaks personifikatsioonile ka tähendusülekanne – mitte päike pole see, mis paneb kõiki lahti riidetuma, vaid päikesest tulev kuumus.</p>	<p>PK tõlge: 1.23.2 päike, soosides kõike kaunist, inimesi oma kehakatteid kõrvale sunnib heitma</p> <p>Lisaks personifikatsioonile esineb tõlkes metafoorsena sõna „päike”, tegelikkuses viidatakse päikese omadusele – kuumusele. Tõlge on kujutluspildi selgelt edasi andnud, erineb vaid sõnakasutus.</p>

<p>1.25.2 ὥσπερ τὸ νέον μέλι μαίνεσθαι ποιεῖ</p> <p>Otsetõlge: nagu värske mesi teeb hulluks</p>	<p>Isikustamine on selgelt arusaadav, kuid lisaks sellele on sisse toodud võrdluse moment – Chloe suudlemine teeb hulluks nagu ka värske mesi.</p>	<p>PK tõlge: 1.25.2 teeb mu meeletuks nagu värske mesi</p> <p>Nii vanakreeka keelne kui eestikeelne isikustamine on tegelikkuses täpselt samad – sõnad “hullus” ja “meeletus” on sünonüümid. Nii on eestikeelne väljend otsetõlge originaalsest fraasist.</p>
<p>1.28.1 Τοιάσδε τέρψεις αὐτοῖς τὸ θέρος παρῆιχε</p> <p>Otsetõlge: Neile selliseid rõõme andis suvi</p>	<p>Selge isikustamine – aasta aeg annab rõõme ehk toob endaga kaasa rõõmustavaid emotsioone või toiminguid.</p>	<p>PK tõlge: 1.28.1 Säherdusi rõõmusid kinkis neile suvi</p> <p>Kujutluspilt on vanakreeka keelsest väljendist säilinud ja on peaaegu et sõnasõnaline tõlge – tegusõnu “andma” ja “kinkima” võib näha sünonüümsetena.</p>
<p>1.30.4 τὰ ὄπλα κατήνεγκεν εἰς βυθόν</p> <p>Otsetõlge: relvad vedasid alla sügavusse</p>	<p>Relvad pole otseselt need, mis kedagi (vees) sügavamale veaks – kaudselt mõeldakse siiski relvade omadusele olla rasked.</p>	<p>PK tõlge: 1.30.4 kiskus neid nende relvastuse raskus sügavikku</p> <p>Teatud mõttes isikustamine – „raskus kiskus”. Erinevalt vanakreeka keelsest selgest isikustamisest on tõlkes viidatud relvade raskusele, mille tõttu vees alla vajutakse (isikustamine on relvadelt nende omadusele üle viidud). Sellest hoolimata on kujutluspilt taas selgesti edasi antud, ka verbid “alla vedama” ja “kiskuma” on samatähenduslikud.</p>

1.3. Võrdlused

<p>1.2.2 <i>ὄσπερ ἐκ μητρῶας θηλῆς τὴν ἐπιρροὴν ἔλκον τοῦ γάλακτος</i></p> <p>Otsetõlge: nagu ema rinnast piimajuga imedes</p>	<p>Väljendis võrreldakse lapse toitumist kitse nisadest kui ema rinnast – toimingud on samaväärsed.</p>	<p>PK tõlge: 1.2.2 imes kitse nisa, nagu tuleks piim emarinnast</p> <p>Eestikeelses tõlkes on võrdlus selgemalt välja toodud ja väljendis sõnastust veidi muudetud, kuid kujutluspildi edastamine mõjub lugejale sarnaselt.</p>
<p>1.5.1 <i>ῥάβδον χλωρᾶς λυγίσσας ὄμοιον βρόχῳ</i></p> <p>Otsetõlge: painutades roheka pajuvitsa sarnaselt silmusele</p>	<p>Võrdlus viitab tegevusele – milliseks vits painutatakse.</p>	<p>PK tõlge: 1.5.1 painutas karjus pajuvitsa lingutaoliselt kokku</p> <p>Nii vanakreekakeelne kui eestikeelne võrdlus vahendavad samasugust pilti ja sihtkeele tõlge on otsene. Tõlkija valikuks on aga olnud muuta “sarnaselt silmusele” lühemaks – “lingutaoliselt” (olles siiski samatähenduslik).</p>
<p>1.8.3 <i>ὡς ἀρχὴν μεγάλην παρελάμβανον</i></p> <p>Otsetõlge: nad said nagu suure ametikoha/valduse</p>	<p>Nii Daphnis kui ka Chloe said endale oma karja, mida hoida – see oli laste jaoks sarnane tähtsa ameti saamisega.</p>	<p>PK tõlge: 1.8.3 otsekui oleks see mõni vägev valdus</p> <p>Vanakreekakeelse ja eestikeelse tõlke kujutluspilt on sarnane – mõlema võrdluse puhul on arusaadav viide millegi tähtsa omandamisele.</p>

<p>1.15.2 <i>νεβρίδα βακχικήν: και αύτη τὸ χρώμα ἦν ὡσπερ γεγραμμένον χρώμασιν</i></p> <p>Otsetõlge: bakheilise hirvenaha: ja see nahk oli nagu värvidega maalitud</p>	<p>Värviline bakheiline nahk võiks siin viidata mitmele asjale, näiteks veinijumala elustiilile või riietusele, kuid seda ei oskaks tänapäeval kindlalt väita, mida autor selle all täpsemalt mõtles – igatahes on viidatud kirevusele.</p>	<p>PK tõlge: 1.15.2 värvirõõmsa maalina näiva hirvenaha</p> <p>Metafoorne väljend, kus “värvirõõmus” viitaks (mitme)värvilisusele, arvatavasti heledatele värvidele, kuna neid seostatakse tihtipeale õnnelikuks olemisega. Seega esineb võrdluste puhul ka osaline metafoorse fraasi kaotamine. Kujutluspilt on vanakreekakeelse väljendiga võrreldes sarnane, kuigi tõlge “maalina näiv hirvenahk” on lühemalt edasi antud.</p>
<p>1.16.1 <i>τοσοῦτον κρείττων ὅσον αἰγῶν βόες: και λευκός εἰμι ὡς γάλα, και πυρρός ὡς θέρος μέλλον ἀμᾶσθαι</i></p> <p>Otsetõlge: nii palju tugevam/parem kui palju on veised kitsedest, ja ma olen valge nagu piim ja punakas nagu suvi (e suvine vili), mida kohe hakatakse lõikama</p>	<p>Väljendi esimene pool keskendub otsesele tugevuse võrdlusele ja lõpuosa on selgelt metafoorne.</p>	<p>PK tõlge: 1.16.1 niisamuti nagu veised on paremad kui kitsed... Mu ihu on valge nagu rõõsk piim, juuksed heledad nagu suvine, lõikuseelne põld</p> <p>Eestikeelse võrdluse puhul on tegemist võrdlemisi otse vanakreeka keelest tõlgitud väljendiga, mille puhul on originaalset teksti eesti keelde kohandatud.</p>
<p>1.16.2 <i>ἀγένειος ὡς γυνή, και μέλας ὡς λύκος</i></p> <p>Otsetõlge: habemetu nagu naine ja tume nagu hunt</p>	<p>Lihtne ja selge võrdlus kujutluspildi paremini silme ette toomiseks.</p>	<p>PK tõlge: 1.16.2 ilma habemeta nagu naisterahvas ja tõmmu justkui kriimsilm</p> <p>Kujutluspilt on selgesti tõlgitud ka eesti keelde, kuid naise puhul on kasutatud sõna “naisterahvas” (ülekanne üldiselt üksikule) ja hundi asemel ümberütlust “kriimsilm” (on kasutatud tabu ehk sõnakeeldu). Nii saaks väita, et tõlkija on võrdluse rahvakeelsemaks muutnud.</p>

<p>1.16.2 ἔστι πένης ὡς μηδὲ κίνα τρέφειν</p> <p>Otsetõlge: ta on vaene, nii et (ta ei saa) koera mitte toita</p>	<p>Võrdlus viitab äärmisele vaesusele – lisaks enda toitmisele ei suudaks koera ülal pidada.</p>	<p>PK tõlge: 1.16.2 on nii vaene, et ei suuda isegi koera pidada</p> <p>Lihtne ja selge võrdlus on sarnaselt tõlgitud (“toita” ja “ülal pidama” on siin sünonüümsed verbid).</p>
<p>1.16.3 Ἐμὲ αἰζ' ἀνέθρεψεν ᾧσπερ τὸν Δία</p> <p>Otsetõlge: mind kits toitis nagu Zeusi</p>	<p>Võrdlus annab edasi jumalale sarnanemise – ütleja püüab end ülendada, kuna mõlemad on lapseas kitse poolt toidetud olnud. Antud võrdlust saab pidada hüperbooli üheks alaliigiks.²³</p>	<p>PK tõlge: 1.16.3 Mind nagu Zeusigi on tõepoolest imetanud kits.</p> <p>Nii vanakreeka kui ka eesti keeles tavapärane ja selge võrdlus. Kujutuspilt on tõlkeski täpselt samasugune, kuigi võiks ära märkida väikseid erinevusi sõnastuse osas.</p>
<p>1.16.3 ὄζω δὲ οὐδὲν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι μηδὲ ὁ Πάν</p> <p>Otsetõlge: ma ei lõhna nende järele, nagu Paangi mitte</p>	<p>Väljendiga viitab Daphnis sellele, et ta ei lõhna kitsede järele, keda ta karjatab – täpselt nagu Paangi, kes on ometi pooleldi kits.</p>	<p>PK tõlge: 1.16.3 pole mul mingit kitsolehka küljes nagu Paanilgi mitte</p> <p>Eestikeelne tõlge on kujutuspildi selgelt edasi andnud, erinevuseks on vaid esimese lausepoole täpsustamine – Paul Kees on otseselt välja toonud kitsleha (ehk tõlkinud asesõna nimisõnaks).</p>

23 Võrdluseks: Quint. Inst. 8.6.67.

<p>1.16.4 <i>Ἀγένοιός εἰμι, καὶ γὰρ ὁ Διόνυσος: μέλας, καὶ γὰρ ὁ ὑάκινθος: ἀλλὰ κρείττων καὶ ὁ Διόνυσος Σατύρων καὶ ὁ ὑάκινθος κρίνων</i></p> <p>Otsetõlge: olen habemetu, aga ka Dionysos: tume, aga ka hüatsint (on): aga parem on Dionysos satüüridest ja hüatsint liiliatest</p>	<p>Tegemist on selgete võrdlustega – ütleja vihjab sellele, et ta on parem, tuues sisse Dionysose ja hüatsindid.</p>	<p>PK tõlge: 1.16.4 mul pole küll veel habet, kuid Dionysos on samuti siledanäoline; olen küll tõmmu, aga ka hüatsint pole valge, ometi peetakse Dionsost saatüritest ja hüatsinti liiliatest paremaks</p> <p>Eestikeelne tõlge on taaskord peaaegu otsetõlge vanakreekakeelsest võrdlusest – erinevusena saab välja tuua vaid sihtkeele kultuurile omapärasema väljendusviisi – Kees on võrdlust väljendanud veidi pikemalt, et lugemist hõlbustada (lisandunud on näiteks “siledanäoline” ja “pole valge”).</p>
<p>1.16.5 <i>πυρρός ὡς ἀλώπηξ</i> – leekivate juustega nagu rebane; <i>προγένειος ὡς τράγος</i> – habemega nagu kits; <i>λευκός ὡς ἐξ ἄστεος γυνή</i> – hele nagu neiu linnast</p>	<p>Taaskord on tegu lihtsate võrdlustega, mis nägemust toetavad.</p>	<p>PK tõlge: 1.16.5 punane nagu rebane, pika habemega nagu sokk ja kahvatu nagu linnaplika</p> <p>Eestikeelses tõlkes annab võrdlus taaskord edasi samasuguse kujutluspildi nagu vanakreeka keeles. Erinevused tulevad välja sõnakasutusest (sünonüümid).</p>
<p>1.17.2 <i>ὥσπερ οὐ φιληθείς, ἀλλὰ δηχθείς</i></p> <p>Otsetõlge: nagu poleks suudeldud, vaid hammustatud</p>	<p>Võrdlus väljendab suudluse mõju – mis muidu oleks meeldiv, on kirjeldatud juhul ehmatav.</p>	<p>PK tõlge: 1.17.2 otsekui oleks teda hammustatud, mitte suudeldud</p> <p>Nii vanakreeka- kui ka eestikeelne võrdlus on samasugused, tõlke puhul on vaid muudetud sõnade asukohta.</p>

<p>1.17.3 τὸς ὀφθαλμοὺς ὅτι μεγάλοι καθάπερ βοός</p> <p>Otsetõlge: silmi, mis (olid) suured nagu veisel</p>	<p>Arusaadav võrdlus – veisel on suured silmad, fraas on taas abiks kujutluse loomisel.</p>	<p>PK tõlge: 1.17.3 imetles... ta silmi, sellepärast, et need olid suured nagu vasikal</p> <p>Eestikeelses tõlkes on võrdlus arusaadavalt edasi antud – sõna “veis” on asendatud sõnaga “vasikas”, mille kasutus on eestikeelses kultuuris levinud. Samuti rõhutab sihtkeelne tõlge silmade suurust – võrreldes veistega on vasika silmad peaga suhtes suuremad.</p>
<p>1.17.3 τὸ πρόσωπον ὅτι λευκότερον ἀληθῶς καὶ τοῦ τῶν αἰγῶν γάλακτος</p> <p>Otsetõlge: nägu, et see on tõepoolest heledam ka kitsepiimast</p>	<p>Seda võrdlust võiks pidada ka hüperbooliks, kus näo heledust võrreldakse valge kitsepiimaga.</p>	<p>PK tõlge: 1.17.3 imetles... ta nägu, sellepärast et see tõepoolest oli valge nagu kitsepiim</p> <p>Kuigi vanakreekakeelses võrdluses kasutatakse näo kirjeldamiseks komparatiivi ja eestikeelses tõlkes algvõrret, siis kujutluspilt on mõlema puhul ühine.</p>
<p>1.17.3 ἐθαύμασεν... ὥσπερ τότε πρῶτον ὀφθαλμοὺς κτησάμενος, τὸν δὲ πρότερον χρόνον πεπηρωμένος</p> <p>Otsetõlge: imetles nagu esimest korda nähes, enne seda aga oli sandistatud</p>	<p>Selles võrdluses väljendatakse millegi nägemist uue pilguga – nägija olevat nagu esimest korda näinud ja enne seda pime olnud. Algselt võrdlusena näiva fraasi väljendusviis viitab hüperboolile.</p>	<p>PK tõlge: 1.17.3 imetles... justkui oleks ta senini pime olnud ja talle alles nüüd silmad pähe tulnud</p> <p>Eestikeelne tõlge erineb mõneti vanakreekakeelsest võrdlusest – nii originaalse võrdluse kui ka tõlke esimene pool (“esimest korda nähes” ja “senini pime”) viitavad sarnastele asjadele, samas kui eestikeelse tõlke lõpp on vanakreekakeelsest täiesti erinev (väljend “silmad pähe tulnud” on ümberütlus nägemisele). Sellest sõltumata on kujutluspilt tõlkes ilmselgelt sarnane.</p>

<p>1.17.4 τῶν ἀκρίδων λαλίστερος</p> <p>Otsetõlge: jutukam tsikaadidest</p>	<p>Hea võrdlus jutukas olemisele, kuna ritsikad siristavad tihtipeale vahetpidamata.</p>	<p>PK tõlge: 1.17.4 vadistas nagu ritsikas</p> <p>Samuti pole putuka kohta rääkimisele viitav verb kõige tavalisem kasutus. (Nii viidatakse eestikeelses tõlkes putukatele ka 1.25.3 – vatrajaid ritsikaid). Kuigi taaskord on tõlkes komparatiivi asemel kasutatud algvõrret, ei muuda see üldist kujutluspilti.</p>
<p>1.17.4 περιττότερα τῶν αἰγῶν κινούμενος</p> <p>Otsetõlge: kitsedest rohkem liikuv</p>	<p>Võrdlus, mis annab taaskord hea kujutluspildi – siin viidatakse loiuale Daphnisele ja ka varasemalt on viidatud tema aeglusele, mida armastus põhjustas.</p>	<p>PK tõlge: 1.17.4 vilkamalt kui kits ringi lippas</p> <p>Nii originaalne võrdlus kui ka eestikeelne tõlge on samaväärsed – erinevuseks on vaid teistsugune sõnakasutus.</p>
<p>1.17.4 χλωρότερον τὸ πρόσωπον ἢν πάσας θερινῆς</p> <p>Otsetõlge: näost rohekaskollasem kui suvine muru</p>	<p>Selles võrdluses võib sõna „rohekaskollasem” asendada ka sõnaga „kahvatum”, kuna eesti keeles pole otsetõlge nahavärviga seoses tavaliselt kasutusel.</p>	<p>PK tõlge: 1.17.4 kahvatum kui põuaga pleekinud rohi</p> <p>Arusaadavatel põhjustel on tõlkes kasutatud sõnastus eestikeelsetele lugejatele mõistetavam – kuigi “rohekaskollane kui suvine muru” annab edasi selgesõnalise võrdluse, siis on tõlkija muutnud väljendi sihtkeele kultuurile vastavaks.</p>

<p>1.18.1 <i>Χείλη μὲν ῥόδων ἀπαλώτερα καὶ στόμα κηρίων γλυκύτερον: τὸ δὲ φίλημα κέντρου μελίττης πικρότερον</i></p> <p>Otsetõlge: huuled pehmemad kui roosid ja suu magusam kui meekärjed: aga suudlus teravam mesilase astlast</p>	<p>Esmapilgul on needki väljendid võrdlused, kuid liigitaks need pigem hüperboolide alla – kirjeldus on kindlasti liialdatud.</p>	<p>PK tõlge: 1.18.1 Ta huuled on õrnemad kui roosiõied ja ta suu magusam kui kärjemesi, ta suudlusest aga jääb kipitavam jälg kui mesilaste nõelamisest</p> <p>Eestikeelne tõlge on vähemalt võrdluse esimese poole puhul vägagi otsene, samas kui väljendi lõppu on tõlkes laiendatud ja mõistetavamaks tehtud. Siiski on kujutluspilt selgelt edasi antud.</p>
<p>1.20.2 <i>τοῦ στόματος τὸ χάσμα σκέπειν τὴν κεφαλὴν, ὥσπερ ἄνδρὸς ὀπίθου κράνος</i></p> <p>Otsetõlge: ammuli suuga pead katta nagu kiiver relvastatud mehe oma</p>	<p>Võrdluses osutatakse hundinaha peale, mille Dorkon endale pähe paneb nagu sõdur kiivri.</p>	<p>PK tõlge: 1.20.2 pärani lõugadega pea aga pani endale pähe nagu soomusrüüs sõdalane kiivri</p> <p>Kujutluspilt tuleb tõlkes sarnaselt vanakreeka keelse võrdlusega hästi välja, taaskord on erinevuseks vaid sõnakasutus.</p>
<p>1.22.3 <i>ὥσπερ λαγὼς ἐκ τῶν ἰχνῶν εὕρισκοντες</i></p> <p>Otsetõlge: (kitsi) nagu jäneseid jalajälgede järgi otsides</p>	<p>Võrdlus viitab ehk sellele, et pigem otsiti jäneseid jalajälgede järgi, nüüd aga tehakse sama kadunud kitsedega.</p>	<p>PK tõlge: 1.22.3 pidid neid nagu jäneseid jälgipidi ajades nad üles otsima</p> <p>Lisaks võrdlusele võiks välja tuua ka surnud metafoori „üles otsima”. Eestikeelne tõlge väljendist on sarnaselt edasi antud, kuid see on muudetud mõistetavamaks.</p>

<p>1.24.3 ἡ μὲν εἴκασεν αὐτοῦ τὴν κόμην, ὅτι μέλαινα, μύρτοις, ὁ δὲ μίλῳ τὸ πρόσωπον αὐτῆς, ὅτι λευκὸν καὶ ἐνερευθὲς ἦν</p> <p>Otsetõlge: võrdles mürtidega, kuna need olid mustad ja tema neiu palet õunaga, kuna oli valge ja punakas</p>	<p>Otseised võrdlused kujutluspildi loomiseks.</p>	<p>PK tõlge: 1.24.3 Chloe võrdles Daphnise säbaraid mirtidega, sellepärast et need nii tumedad ja keerdu olid, Daphnis jälle Chloe silmnägu õunaga, kuna see nii rõõsk ja verev oli.</p> <p>Nii vanakreeka kui eesti keeles on tegemist väga otseste võrdlustega. Metafoorseks elemendiks on tõlkes aga sõna „silmnägu”, viidates lihtsalt näole. Samuti võib sõna “verev” pidada surnud metafooriks, olles viide punasele värvile. Üldiselt on kujutluspilt tõlkes jällegi sarnaselt edasi antud, tõlkija poolt on vaid muudetud sõnu, mis oleks lugejale harjumuspärasemad.</p>
<p>1.25.3 Ὡ λύκων ἀλωπέκων δειλοτέρων</p> <p>Otsetõlge: oh hunte, kes on rebastest aremad</p>	<p>Võrdlus, mida saab käsitleda ka hüperboolina, viidates pelglikele huntidele, kes pole kõiki Chloe und segavaid kitsi ära viinud – liialdatud soov.</p>	<p>PK tõlge: 1.25.3 Oo, rebastest aremad hundid</p> <p>Võrdluse puhul on põhimõtteliselt tegu sõnasõnalise tõlkega.</p>
<p>1.27.3 αὐτὸς καλὸς καὶ φῶδικὸς ὡς ἡ παρθένος</p> <p>Otsetõlge: ta (oli) ilus ja musikaalne nagu tütarlaps</p>	<p>See võrdleb otseselt tütarlast noormehega – mõlemad olid ilusad ja musikaalsed.</p>	<p>PK tõlge: 1.27.3 niisama ilus ja niisama hea laulja nagu neidki</p> <p>Eestikeelne tõlge on väga lähedane vanakreeka keelse võrdlusega – kujutluspilt on väga täpselt edasi antud.</p>

<p>1.27.3 <i>μείζονα ὡς ἀνήρ, ἡδίονα ὡς παῖς</i></p> <p>Otsetõlge: tugevamat (häält) nagu mees ja meeldivamat häält nagu poiss</p>	<p>See võrdleb omavahel mehe ja poisi hääli, kuid samas on olemas ka vastandusmoment (tugev, aga siiski meeldiv).</p>	<p>PK tõlge: 1.27.3 poisil aga kui meessoost olendil oli tugevam hääl, mis ta nooruse tõttu ühtlasi mahedalt kõlas</p> <p>Teatud mõttes on tõlke puhul tegemist samasuguse võrdlusega nagu vanakreeka keeleski, kuid eesti keeles on seda pikemalt ja selgitavamalt lahti tõlgitud.</p>
<p>1.28.2 <i>Χλόη βραδύτερον ὡς κόρη</i></p> <p>Otsetõlge: Chloe aeglasemalt kuna (oli) tütarlaps</p>	<p>Viide Chloe aeglusele, ettevaatlikusele – annab samuti edasi hea kujutluspildi.</p>	<p>PK tõlge: 1.28.2 Chloe kui pelglik tütarlaps</p> <p>Kuigi eestikeelne tõlge erineb vanakreeka keelsest, siis üldpilt jääb samaks – tütarlapsed on pelglikumad.</p>
<p>1.30.5 <i>ἐκομίζετο, ὥσπερ ἐλάυνων ἄμαζαν</i></p> <p>Otsetõlge: teda kanti nagu vankriga sõites</p>	<p>Taaskord lihtne ja selge võrdlus – Daphnis liikus nagu oleks mingisugusel sõidukil (tegelikkuses veiste vahel nende sarvedest kinni hoides), kuna oli piraatide eest ujumisest väsinud.</p>	<p>PK tõlge: 1.30.5 laskis ennast niiviisi nende vahel otsekui vankriga sõites... vedada</p> <p>Eestikeelset tõlget võrdlusest on veidi laiendatud, et väljend oleks arusaadavam.</p>
<p>1.32.5 <i>Ἐδόκει τὸ λουτρὸν εἶναι τῆς θαλάττης φοβερώτερον</i></p> <p>Otsetõlge: pesemiskoht näis olevat hirmsam merest</p>	<p>Võrdlus eri veekohtade vahel, ehk just hirmu tõttu tundub pesemiskoht merest hullem. Liialdusmomendi tõttu võib seda täpselt pidada ka hüperbooliks.</p>	<p>PK tõlge: 1.32.5 pesemine oli tema meelest kohutavam kui mässav meri</p> <p>Nii vanakreeka- kui ka eestikeelse võrdluse puhul on kasutatud komparatiivi. Lisaks on võrdlus andnud tõlgituna edasi täpselt samasuguse pildi nagu originaaltekstis.</p>

1.4. Surnud metafoorid

<p>1.praef.2 <i>παιδία ἐκκείμενα</i></p> <p>Otsetõlge: (välja) maha jäetud lapsed</p>	<p>Surnud metafoori tunneb vanakreeka keeles ära eesliitest ἐκ- ehk „välja”. Samuti vjtab partitsiip, mis sisaldab verbi <i>κείμαι</i>, maas lamamisele – seega ei mõelda terve partitsiibi all otseselt kedagi/midagi maha pandut (kuigi tekstis on laps konkreetselt maas), vaid hüljatut. Samad ja sarnased partitsiibid esinevad teksti veel mitmeid kordi (1.3.2 <i>ἐκκείμενον</i> – Paul Keesi tõlkes “väikse hüljatuna”, 1.8.3 <i>ἐκκείμενον</i> – tõlkes “hüljatut”).</p>	<p>PK tõlge: 1.praef.2 mahajäetud väetikesed</p> <p>Vanakreekakeelne ja eestikeelne surnud metafoor ühtivad – seega on sõnakasutus tavapärase mõlema keele kultuuri puhul.</p>
<p>1.1.2 <i>θάλαττα προσέκλυζεν ἤόνι ἐκτεταμένη</i></p> <p>Otsetõlge: meri lainetas vastu laiali laotuvat randa</p>	<p>Seda metafoorset väljendit on võimalik tõlkida sõnasõnaliselt, kuna tähendus on arusaadav ka eesti keeles. Partitsiip <i>ἐκτεταμένη</i> viitab ülekantud tähendusele, selle järgi on rand laiali või välja sirutatav – seega on rannale antud millegi muu omadus. Paul Keesi tõlkes on väljendit veidi muudetud – “loksusid lained lageda ranna laugele liivale”.</p>	

<p>1.2.2 ἀκμαζούσης</p> <p>Otsetõlge: tipnedes</p>	<p>Eestikeelse väljendi puhul oleks arvatavasti vaja mingisugust lisandsõna (nt „kõik oli elu tipus” vms), kuid see on sellegipoolest hästi mõistetav.</p> <p>Konkreetsem tähendus oleks sellele „olles täies lopsakuses”. Sõna esineb I raamatus eri vormides veel mitmeid kordi (1.18.2 ἀκμάζει – eesti keeles tõlkimata, 1.23.1 πάντα ἐν ἀκμῇ, 1.28.1 ἀκμάζοντος – eesti keeles tõlkimata).</p>	<p>PK tõlkes: 1.2.2 haljendas</p> <p>Paul Kees on selle verbi metafoorsust säilitades ümber tõlkinud.</p> <p>PK tõlkes: 1.23.1 oli kaunimas rüüs</p> <p>Eestikeelne tõlge on metafoorne.</p>
<p>1.3.2 συνεκτεθέντα</p> <p>Otsetõlge: kõrvale välja asetades</p>	<p>Siin viitab metafoor lapsele kaasa pandud asjadele.</p> <p>Partitsiibi alguses on taas näha eesliidete kasutamist (συνεκ-). Paul Keesi tõlkes on vanakreekakeelne partitsiip otse “asjadeks” tõlgitud.</p>	
<p>1.4.3 λειμών πάνυ γλαφυρός ἐξετέτατο</p> <p>Otsetõlge: läikiv aas oli laiaili laotatud</p>	<p>Otsene tõlge annab arusaadava kujutluspildi. Seekord kasutatakse sõna ἐξετέτατο (oli laiaili sirutatud/laiuv) aasa puhul – nii on aasa kirjeldatud sellele võõra omadusega. Iseloomustamiseks on lisatud sõnale λειμών omadussõna „läikiv” – samuti ebatavaline sõna niidu jaoks.</p>	<p>PK tõlge: 1.4.3 laius... mahlaka rohuga aas</p> <p>Eestikeelne tõlge vanakreekakeelsest väljendist on üsnagi tavapärane – sõnu “laiaili laotatud” ja “laius” saab pidada sünonüümseteks, samamoodi ka omadussõnu “läikiv” ja “mahlaka rohuga” – viimase puhul on tegemist täpsustava tõlkega.</p>

<p>1.5.3 <i>ὑποδήματα</i></p> <p>Otsetõlge: alla seotud</p>	<p>Otsetõlkes osutatakse millelegi, mis on (jala) alla seotud, kuigi tegelikult tähenduseks on „sandaalid“.</p>	<p>PK tõlge: 1.5.3 jalavarjud</p> <p>Metafoorne kasutus jalatsite kohta, mis on tänapäevaks eesti kultuuris kinnistunud. Kuna vanakreeka keelne etümoloogiast pärinev sõna oleks otsetõlkes arusaamatu, on tõlkija selle asmele pannud sellele vastava sõna, mis on samuti surnud metafoor.</p>
<p>1.5.3 <i>περισκέλις</i></p> <p>Otsetõlge: jalgu ümbritsevad</p>	<p>Jällegi viidatakse millelegi, mis jalgu ümbritsevad – nii on tähenduseks „jalavõrud“. Paul Kees on selle pikemalt lahti tõlkinud kui “kuldvõrud pahkluude ümber kandmiseks”, mis on otsene ja selgitav.</p>	
<p>1.8.3 <i>ἀνέθρεγεν</i></p> <p>Otsetõlge: ta oli üles kasvanud</p>	<p>Surnud metafoor on kasutusel nii lähte- kui ka sihtkeeles, mille tähenduseks on „suureks kasvama“. Sõnas sisaldub taas kohta näitav eesliide, mis viitab suunale „üles“ (<i>ἀνά-</i>). Sarnane kasutus ka hiljem – 1.14.4 <i>ἀναθρέψει</i> – üles kasvatama. Tundub, et selle väljendi on Kees tõlkimata jätnud, 1.8.3 puhul aga tõlkinud “toitma”.</p>	

<p>1.9.2 <i>στεφανίσκους</i></p> <p>Otsetõlge: ümber olevaid</p>	<p>Etümolooogia viidatakse nähtavalt millelegi, mis on ümber (pandud) – lõpuks on sellest kujunenud aga sõna „pärg”, mida kasutab tõlkevastena ka Paul Kees. Sama sõna esineb analüüsitava tekstis mitmeid kordi eri vormides (1.14.3 <i>στεφανώσει</i>, 1.15.3 <i>στέφανον</i>, 1.24.1 <i>στεφάνω</i>, 1.24.2 <i>στέφανον</i>, 1.27.2 <i>στεφανωσαμένη</i>). Verbivormidest 1.18.2 <i>στεφάνους</i>, 1.23.3 <i>έστεφανοῦτο</i>, 1.24.2 <i>έστεφανοῦτο</i>, 1.32.2 <i>έστεφάνωσαν</i> – neid on Kees tõlkinud verbiga “pärgama”.</p>	
<p>1.10.2 <i>έκτεμών</i></p> <p>Otsetõlge: välja lõiganud</p>	<p>Otsetõlkes on väljend taas ka eesti keeles levinud. Eesliide <i>έκ-</i> kui „välja” ja partitsiibi aluseks olnud verb <i>τέμνω</i> – lõikan. Paul Keesi tõlkes on säilinud “lõiganud”.</p>	
<p>1.10.2 <i>τρήσας... γονάτων</i></p> <p>Otsetõlge: augustades põlved</p>	<p>Kuigi otsetõlkes on sõna tähenduseks põlved või liigesed, siis tekstis kasutatakse seda kõrte ühenduskohtadele viitamiseks. Nii põlvede kui ka kõrte liitekohtade vahel on võimalik sarnaseid omadusi näha, seega on sõna üle kantud. Eestikeelses tõlkes on Paul Kees selgitavalt edasi andnud “puuris liitekohtadesse augud”, viidates pilliroogudele.</p>	

<p>1.11.2 τὸ εὖρος ὀργυιᾶς</p> <p>Otsetõlge: laiuselt süllapikkune</p>	<p>Pikkusühikut on väljendatud käe kui kehaosa abil, seega on öeldu üle kantud.</p>	<p>PK tõlge: 1.11.2 süld</p> <p>Nii vanakreeka- kui ka eestikeelselt viidatakse endisele mõõtühikule (kõrvalesirutatud käte pikkus), mis on tulnud sõnast „süli”. Sõna kordub samas lõigus – neli süllda.</p>
<p>1.11.2 χάσματος</p> <p>Otsetõlge: haigutav</p>	<p>Sõna on tulnud vanakreeka keelsest verbist <i>χάσκειν</i> ehk „haigutama” (Frisk 1954-1972) ja tegelikuks tähenduseks on „auk” või „ava”. Ka nende kahe erineva sõna vahel on siiski näha sarnaseid omadusi, mille tulemusel on nähtavasti ka ülekanne toimunud. Sõna <i>χάσματος</i> esineb hiljemgi samas vormis (1.12.2). Paul Kees on mõlemal juhul jäänud otseselt (“auk”) tõlkimise juurde.</p>	
<p>1.12.1 Τράγοι παροξυνθέντες</p> <p>Otsetõlge: Kitsed teravaks muutununa</p>	<p>Väljend on otsetõlkes mõistetav ja ka eesti keeles metafoorne. Sünonüümidenä saab välja tuua „ägedaks muutununa” või „ärritunult”. Metafoorsus tuleb partitsiibis välja tüve <i>ὄζυ-</i> tõttu, mis tähendab „terav”, mida kasutatakse ägeduse näitamiseks.</p>	<p>PK tõlge: 1.12.1 kaks kanget, keevalist sokku</p> <p>Oma tõlkes on Kees metafoorsust kasutust laiendanud. Samuti on ta lisanud metafoorsena sõna “keevaline”.</p>
<p>1.12.1 συνέπεσον</p> <p>Otsetõlge: olid kokku kukkunud</p>	<p>Tegelik tähendus tuleb välja teksti kontekstist, viidates üksteise ründamisele või kallale minemisele.</p>	<p>PK tõlge: 1.12.1 kukkusid pusklema</p> <p>Sarnaselt vanakreeka keelse verbiga kasutatakse ka eestikeelses tõlkes sõna “kukkuma”, mis on mõlemas keeles surnud metafoorid ja viitavad mingisuguse tegevuse alustamisele. Hiljem esineb ka fraas “kukkusid... kepsutama” (1.32.3) – jällegi üsna levinud kasutusviis, kuid seda ei saa otseselt võtta.</p>

<p>1.12.3 <i>βουκόλον</i></p> <p>Otsetõlge: lehmade juures olija</p>	<p>Ka sõnasõnaliselt tõlkides saab sõna tähendust mõista („veisekarjus”), kuid nii oleks see eesti keeles liigsõnaline. Metafoor on tuletatud sõnadest <i>βοῦς</i> ja <i>πέλομαι</i>. (Frisk 1954-1972) Sõna kordub erinevates vormides ka hilisemas tekstis (1.12.4 <i>βουκόλω</i>, 1.12.5, 1.15.1 <i>βουκόλος</i>, 1.16.1, 1.19.1, 1.19.2, 1.29.3 <i>βουκόλους</i>, 1.31.4). Eestikeelses tõlkes on Paul Kees kasutanud kõigil juhtudel sõna “veisekarjus”, v.a 1.31.4 – “karjast”.</p>	
<p>1.13.2 <i>ἡ σὰρξ ὑπέπιπτε μαλθακή</i></p> <p>Otsetõlge: pehme nahk vajus sisse</p>	<p>Väljend on eesti keelde sõnasõnaliseks tõlkimiseks raskendatud verbi <i>ὑπέπιπτε</i> tõttu, kuid autor on tõenäoliselt viidanud pehme naha järeleandmise/hetkelise vajumise omadusele. Keesi tõlkes on metafoorsus kadunud – “tundis... pehmet ihu”.</p>	
<p>1.13.6 <i>ἀνεπήδα</i></p> <p>Otsetõlge: hüppas üles</p>	<p>Eestikeelse tõlkena võiks välja tuua ka tavapärasema väljendi „võpatas üles”. Verbis sisaldub jällegi eesliide <i>ἀνά-</i> ehk „üles”. Nii lähte- kui ka sihtkeeles tähendab see surnud metafoor ärkamist, eriti ehmatusega. Eestikeelses tõlkes on mittemetafoorselt viidatud samale asjale – “võpatas virgeks”.</p>	

<p>1.14.4 τὴν λάλον ἀκρίδα</p> <p>Otsetõlge: lobisevat tsikaadi</p>	<p>Otsetõlge on sobiv ja annab edasi ülekantud sisu – verb <i>λάλον</i> on väljendis kahtlemata sõna, mida tavapärasel kõnes tsikaadi siristamise kohta ei ütleks – vanakreeka keeles aga on see ritsikale ünsagi omane. Kees tõlgib väljendi eesti keelde verbiga “siristama”, mis on tavapärase kasutus.</p>	
<p>1.14.4 ἀγροπνῶ</p> <p>Otsetõlge: magan põllul</p>	<p>See etümoloogiast tulnud otsesõnaline väljend jääb eestikeelses kultuuris tundmatuks – tegelikult tähenduseks on „olen ärkvel”.</p>	<p>PK tõlge: 1.14.4 ei saa sõba silmale</p> <p>Kuigi eestikeelses versioonis on tegu metafoorse väljendiga, siis mõlema keele fraasid on sünonüümsed.</p>
<p>1.19.2 λαμβάνοι γυναῖκα</p> <p>Otsetõlge: võtaks naise</p>	<p>Siin on sõna kokku pandud ühe tavalise tegevusega – võtmisega, mida tihtipeale metafoorseks ei peeta. Paul Keesi tõlkes on metafoorsus kadunud – “kui ta... naiseks saaks”.</p>	
<p>1.19.2 ζεῖγος βοῶν</p> <p>Otsetõlge: veiste/härgade ühendus</p>	<p>Võib näha ka kui „(ikke all olev) paar”. Ka eestikeelses tõlkes on väljend samamoodi edasi antud – “paari künnihärgi”.</p>	

<p>1.19.3 <i>ἐπένευσε τὸν γάμον</i></p> <p>Otsetõlge: noogutas abielule</p>	<p>Kuigi eesti keeles võib selline väljendus mõjuda mingil määral võõrastavalt, on mõte siiski arusaadav – abieluga nõustumist väljendatakse füüsiliselt. Eesti keeles “nõus oli... naiseks andma” – metafoorsus on tõlkes kaotatud.</p>	
<p>1.20.1 <i>διαμαρτῶν ὁ Δόρκων ἐλπίδος</i></p> <p>Otsetõlge: Dorkon eksis oma lootustest läbinisti kõrvale</p>	<p>Metafoorse väljendi saab lisaks tõlkida kui „Dorkoni lootused said petetud”, kuid ka otsetõlge on eesti keeles sobiv, mis viitab kui teelt kõrvale kaldumisele – lootuste kadumisele. Eestikeelseski tõlkes on sama pilti edasi antud ja väljend üsnagi sarnaselt, kuid otsesemalt edasi antud – “Dorkon... ennast... lootustes petetud nägi olevat”.</p>	
<p>1.21.2 <i>κυνῶν ἐν ῥινηλασίαις</i></p> <p>Otsetõlge: koerte innukus nina ringijuhtimisel</p>	<p>Otsetõlkes on see mingil määral võõras, kuid annab kujutluspildi edasi. Väljend „koerte innukus ninaga jälgi ajades” oleks samuti metafoorne, kuna koerad ei otsi kedagi selgelt ninaga, vaid lõhnataju abil – nii on taju asemel nimetatud kehaosa, mis on sellega seotud. Eestikeelseski tõlkes – “koerad... kes üliagaralt ringi nuuskisid”. Kuigi kujutluspilt on taaskord vanakreekakeelsega samasugune, siis eestikeelne on mittemetafoorne – Kees esitab väljendi pigem otseselt ja laiendab seda.</p>	

<p>1.21.2 <i>φωράσαντες</i></p> <p>Otsetõlge: varast otsides</p>	<p>Vanakreeka keelne verb ongi tuletatud sõnast <i>φώρα</i> ehk „varas” (Frisk 1954–1972). Eesti keeles oleks väljendi tähendus pigem „vargale jälile saades”, olles metafoorne ja paremini mõistetav. Sama sõna kordub 1.25.1 – <i>φωράσας. Φωράσαντες</i> Paul Keesi tõlkes “haistsid lõhna” – see annab otsesemalt edasi sarnase kujutluspildi. 1.25.1 <i>φωράσας</i> on eesti keelde tõlkimata jäetud.</p>	
<p>1.21.2 <i>δι' ἐκπληξιν</i></p> <p>Otsetõlge: välja löömise tõttu</p>	<p>Jällegi on tegu eesliitega <i>ἐκ-</i> ja sõnaga <i>πλήσσω</i> (“lööma”). Eesti keelde sõnasõnaliselt tõlgituna võib metafoor aga olla võõras – paremaks tähenduseks oleks „ehmatuse tõttu”. Paul Keeski on väljendi tõlkinud kui “ehmatusega” – selge ja otsene tõlkimisviis.</p>	
<p>1.21.3 <i>οἱ τε κόνες</i> <i>περισπῶντες τὸ δέρμα τοῦ σώματος ἤπτοντο αὐτοῦ</i></p> <p>Otsetõlge: koerad kinnitasid end tema külge, keha(lt) nahka maha rebides</p>	<p>Otsetõlge on arusaadav, kuigi nii eesti kui ka vanakreeka keeles oleks verb <i>ἤπτοντο</i> paremini mõistetav, kui seda tõlkida „nad haarasid/ründasid”. Eesti keeles tõlgituna “koerakari talt hundinaha maha rebis ning talle enesele kallale kippus”. Jällegi on kujutluspilt täpselt edasi antud, kuid väljend on tõlkes mittemetafoorseks muutunud.</p>	

<p>1.21.4 <i>διαμασησάμενοι</i></p> <p>Otsetõlge: läbi närima</p>	<p>Jällegi on väljend tavapärase ja esmalt ei pane selle metafoorsust tähele. Eesliide viitab taas kohale/suunale – <i>δια-</i> ehk „läbi”. Mittemetafoorsena esineb väljend aga eestikeelses tõlkes (“pehmeks mälutud”).</p>	
<p>1.21.5 <i>παρὰμυθησάμενοι</i></p> <p>Otsetõlge: kõrvale rääkima</p>	<p>Selle metafoori puhul jääb otsetõlge veidi arusaamatuks – see viitab konkreetselt sõnale „õhutama”. Sõnaga „rääkima” käib jällegi kokku suuna näitav eesliide <i>παρὰ-</i>. Eestikeelses tõlkes “rääkisid lohutussõnu”, mis sarnaneb mingil määral vanakreekakeelsega.</p>	
<p>1.22.3 <i>βαθὸν ὕπνον</i></p> <p>Otsetõlge: sügavat und</p>	<p>Ka eestikeelses kultuuriruumis vihjatakse tihtipeale raskele või sügavale unele – lisatud on füüsiliselt tajutav mõõde.</p>	<p>PK tõlge: 1.22.3 magasid mõlemad sügavasti</p> <p>„Sügavasti” viitaks üldjuhul millegi sügavusele otseselt, siin viidatakse aga nii vanakreekakeelse kui ka eestikeelse väljendi puhul magamise intensiivsusele. Kuigi sõnastust on tõlkes muudetud, siis kujutluspilt on täpselt samasugune.</p>
<p>1.24.4 <i>τοῖς χεῖρισιν αὐτὸς τοῦς καλάμους ἐπέτρεχε</i></p> <p>Otsetõlge: jooksis huultega üle kõrte/vilede</p>	<p>Väljend on jällegi selgelt metafoorne, kuid eestikeelses kultuuris pole selline metafoor ehk just kõige tuttavam. Metafoor viitab vilepilli puhumisele, kuid sisse on toodud verb „jooksma” ning tegijaks on huuled. Eestikeelses tõlkes metafoorsus kaob – “hakkas ise seda (vilepilli) puhuma”.</p>	

<p>1.25.1 <i>ἔβλεπεν ἀπλήστως</i></p> <p>Otsetõlge: vaatas täitmatult</p>	<p>Ka eesti keeles viidatakse sõnale, kui soovitakse väljendada rahuldamatut olekut, siin võib seda eesti keelde tõlkida ka „ahnelt”. Sõna etümoloogia viitab otseselt verbile „täitma”.</p>	<p>PK tõlge: 1.25.1 täitmatu pilguga</p> <p>Ehk „ahnelt”. Fraas on metafoorne, sest sõna „täitmatu” viitab millelegi, mis ei saa kunagi täis ja selle kasutus „pilguga” on ebatavaline, aga siiski mõistetav. Fraas tundub mõlemas keeles olevat tavakasutuses, kuna tõlge viitab samale kujutluspildile ja väljendi puhul on tegemist surnud metafooriga.</p>
<p>1.25.3 <i>μέγα ἤχοῦντες</i></p> <p>Otsetõlge: suurelt häält tehes</p>	<p>Otsetõlge annab sihtkeeles õige kujutluspildi, isegi kui sellist konkreetset kasutust keeles pole – näiteks kasutatakse eesti keeles väljendit „suure häälega naerma”. Sünonüümina võiks välja tuua „valjult”. Sarnaseid kasutusi on I raamatus ka mujal (1.21.3 <i>μέγα οἰμώζας</i> – suurelt hädaldades, 1.26.2 <i>μέγα βοήσασα</i> – suurelt hüüdes, 1.26.3 <i>μέγα ἐβόησεν</i>, 1.28.2 <i>μέγα Χλόην καλοῦντα</i> – suurelt Chloed hüüdes, 1.28.3 <i>μεῖζον αὐτήν βοῶντος</i> – suuremalt teda hüüdes). Nende väljendite eestikeelsete tõlgete puhul on metafoorsus mingil määral säilinud – 1.25.3 valju siristamisega, 1.21.3 hakkas valjusti hüüdma, 1.26.2 kiljatades, 1.28.2 Chloed appihüüdva, 1.28.3 üha valjemini appi hüüdmas.</p>	

<p>1.26.2 τῶν ὑπνῶν ἐξέθορεν</p> <p>Otsetõlge: hüppas une(nägude)st välja</p>	<p>Taas viidatakse unest ärkamisele, täpsemalt võib öelda „ärkas võpatades”. Eesti keeles on väljendit edasi antud kui “kargas üles”, mis pole jällegi metafoorselt tõlgitud.</p>	
<p>1.26.3 προφάσεως λαβόμενος</p> <p>Otsetõlge: võttes ettekäändest kinni</p>	<p>Metafoori puhul on sõnale lisatud levinud tegevus – võtma. Metafoorsus tuleb välja millegi kinni võtmisest, mida füüsiliselt haarata ei saa. Eestikeelse tõlke puhul on tegu aga otsese väljendiga – “ettekäändeks tuues”.</p>	
<p>1.27.4 συμφορὰν</p> <p>Otsetõlge: kokku kantu</p>	<p>Otse tõlkides on metafoorist pea võimatu aru saada – vanakreeka keeles omandas see tähenduseks „juhus” või „õnnetus”, millest viimast on Paul Kees ka oma tõlkes kasutanud.</p>	
<p>1.28.1 κατέσυρον πάντα τὰ εἰς χεῖρας ἐλθόντα</p> <p>Otsetõlge: vedasid alla kõike kättesse tulevat/kätte sattuvat</p>	<p>Eesti keeles otsetõlkena <i>κατέσυρον</i> taas tundmatu sõna, arusaadavam oleks „röövisid”. Sellegi metafoori puhul on verbi juures kasutatud eesliidet, viidates suunale (<i>κατα-</i>). Lisaks verbile saab surnud metafooriks lugeda ka “kättesse tulevat”, viidates läheduses olevatele asjadele.</p>	<p>PK tõlge: 1.28.1 viisid kõik kättejuhtuva minema</p> <p>Eestikeelses tõlkes puudub metafoorsus verbi puhul, kuid samamoodi on väljendatud läheduses asuvaid esemeid (“kättejuhtuv”). Nii on lähte- ja sihtkeeles tegu surnud metafooriga.</p>

<p>1.28.1 <i>πυρὸν ἄφθονον</i></p> <p>Otsetõlge: kadestamata (hulgal) vilja</p>	<p>Kujutluspilt on taas arusaadav, kuigi eesti keeles mõistaks paremini väljendit „piisavalt palju vilja”. Eestikeelses tõlkes on väljend otseselt edasi antud – “viljasaagi”.</p>	
<p>1.29.1 <i>κατέκοψαν</i></p> <p>Otsetõlge: lõid maha</p>	<p>Surnud metafoor on samamoodi kasutuses ka eestikeelses kultuuris, tähenduses „tapsid” või “veristasid”. Jällegi näitab eesliide suunda (<i>κατα-</i>). Eestikeelses tõlkes on otseselt kasutatud verbi “peksid”.</p>	
<p>1.29.2 <i>διώκειν τὸ μέλος αὐτῆς</i></p> <p>Otsetõlge: jälitama selle laulu</p>	<p>Väljendusviis on tavapäratu, kuid taas saab seda ka eestikeelsena mõista – seletusena oleks parem väljend „selle laulule järgnema”, mis toimiks samuti metafoorina. Vanakreeka keeles on aga verb tavakasutuses asjade kohta, mida füüsiliselt ei saa “jälitada” – seega on see surnud metafoor. Eestikeelses tõlkes on väljend otseselt edasi antud – “hääle peale kohale tulema”.</p>	
<p>1.30.1 <i>ὀρμηῖ μιᾶ</i></p> <p>Otsetõlge: ühe hooga/kiire liikumisega</p>	<p>Väljend kirjeldab liikumisviisi – on samuti kasutusel nii vanakreeka kui ka eesti keeles. Paul Keesi tõlkes on aga kasutatud otsesemat väljendusviisi – “tormasid kõik koos”.</p>	

1.30.6 <i>διάβροχοι</i> Otsetõlge: läbi vettinud	Metafoor on jällegi sihtkeeles sõnasõnaliselt kasutatav. Suunda „läbi” näitab eesliide <i>διά-</i> . Eestikeelses tõlkes “pehmeks ei ligune”, mis on otseselt väljendatud.	
1.31.1 <i>ἐμπίπτει τε αὐτῆς τοῖς κόλποις</i> Otsetõlge: ta langes talle sülle	Kuigi siin on sõna <i>κόλποις</i> eesti keelde tõlgitud kui „sülle”, siis tähistab see kõike, mis on kaarjas või õõnes, tõlkimisvõimaluseks on veel „tema (riide)voltide vahele”.	PK tõlge: 1.31.1 langes neiule kaela Ka eestikeelse tõlke puhul on tegemist surnud metafooriga – mõlemas keeles kasutatakse verbina sõna “langema”. Erinevus seisneb vaid selles, kuhu täpsemalt langetakse, kuid kujutluspilt on sama.
1.31.2 <i>προσηκόντων</i> Otsetõlge: juurde tulnutega	Ülekantud väljendi otsetõlge jääb tegeliku tähendusega võrreldes üsnagi kaugeks – selles kontekstis on pigem mõeldud „lähedastega” või „omastega”. Paul Kees on sõna tõlkinud otseselt – “omastega”.	
1.31.3 <i>ἀπαρχάς</i> Otsetõlge: need, millest saab alguse	Otsetõlkes jääb arusaamatuks, millele viidatakse – selle väljendi puhul aga “töö(de) esimesed viljad”. Sarnaselt väljendi tähendusele on Keesi tõlkeks “tööde esiktooted”.	
1.32.2 <i>ἀνάθημα</i> Otsetõlge: see, mis pannakse üles	Sedagi väljendit pole võimalik sõnasõnaliselt tõlkides mõistetavaks teha – vanakreeka keeles viitab see pühendkingile. Ka eestikeelses tõlkes on see otseselt tõlgitud kui “pühendkingina”.	

<p>1.32.5 τὴν ψυχὴν ἔτι παρὰ τοῖς λησταῖς μένειν</p> <p>Otsetõlge: ta arvas, et tema hing oli piraatide juurde jäänud</p>	<p>Selles väljendis on metafoorseks vanakreeka keelse sõna <i>ψυχὴν</i> kasutus – hinge asemel saaks otse väljendades kasutada sõna „elu” (mis on ka vanakreeka keeles sünonüümina kasutatav). Samuti on „hing” või “elu” siin väljendis miski, mis on jäänud kellegi juurde – otseselt seda niimoodi edasi anda ei saaks.</p>	<p>PK tõlge: 1.32.5 tal oli tunne, nagu oleks ta elu ikka veel röövlite võimuses</p> <p>Eestikeelne tõlge viitab võrdlusega tundele. Samuti väljendatakse seda, nagu mereröövlid oleks varem saanud otsustada Daphnise elu või surma üle. Kujutluspildi tõlkes edasi andmine on olnud sarnane, kuna sõnad “hing” ja “elu” on sünonüümsed.</p>
--	--	--

1.5. Metonüümia

<p>1.12.4 ὁ δὲ ἐλθὼν σζοῖνον ἐζήτει μακράν</p> <p>Otsetõlge: otsis tema tules pikka roogu/kõit</p>	<p>Teksti kontekstis on sõna <i>σζοῖνον</i> väljendanud kõit, kuid otsetõlkes mõeldakse selle all roogu (millest kõit tehti). Nii on siin viidatud objekti asemel materjalile. Paul Kees on tõlkes kasutanud otsest sõna “kõit”.</p>	
<p>1.25.2 οἷον καθέδουσιν ὀφθαλμοί, οἷον δὲ ἀποπνεῖ τὸ στόμα</p> <p>Otsetõlge: millised silmad magavad, milline suu hingab</p>	<p>Siin pannakse tegijateks inimese osad, mis on mingis mõttes ka tavaliselt tegevuses osalejateks – silmad on magamise ajal suletud, läbi suu toimub hingamine. Keesi tõlkes “kui kaunid on need silmad, mis praegu on suletud, kui armsalt ta hingab” – ümbertõlgituna on see väljend otsene.</p>	

1.28.1 ἤμιολίαν	Siinkohal võib eestikeelne otsetõlge jääda arusaamatuks – mõeldud on 1,5 aerureaga laeva. Nii on kasutatud omadust objekti asemel. Eestikeelses tõlkes on kasutatud sõna “lodjal” – otsene ja mittemetafoorne.	
-----------------	--	--

1.6. Perifraas

1.15.1 ἐρωτικῶς τῆς Χλόης διετέθη	Sõnasõnaline tõlge annab aimu perifraasist, kuna kirjeldus on pikem, sama saaks näiteks väljendada ka fraasiga „Chloet ihaldades”. Paul Keesi tõlkes on seda väljendatud kui “armus Chloesse”, mis on jällegi otsene.	
1.22.1 κάματον πολὺν ἔσχον... τὰς αἴγας καὶ τὰς οἴζυς συλλέγοντες	On näha, et fraasi puhul on kirjeldus tehtud pikemaks, kui see tegelikkuses olla võiks – perifraasi lühem versioon võiks olla „kogusid vaevaga kokku”.	PK tõlge: 1.22.1 nägid südaööni kurja vaeva Kohati surnud metafoor. „Kurja vaeva nägema” kui ajaliselt kaua või raskelt midagi tegema, samuti on „südaöö” kui öö keskmine ja pimedaim osa. Pikem ümberütlemine on tõlkes kokku võetud fraasiga, mis on sihtkeele kultuuris kasutusel.
1.24.1 τῶν ὀφθαλμῶν ἄλωσις αὐτοῖς	Jällegi oleks kirjelduse asemel lihtsam öelda nt „nad silmitsesid üksteist”.	PK tõlge: 1.24.1 hakkasid nende silmad teineteise võlu nägema Eestikeelne tõlge on vanakreekakeelsest väljendist märgatavalt erisugusem, sest otsetõlge oleks siin võõramoeline. Tõlkija on siiski kujutluspildi sarnaseks jätnud.

1.7. Eestikeelsed metafoorid ja metafoorsed väljendid

Järgnevat tabelites tuuakse välja **metafoorid ja metafoorsed väljendid**, mis esinevad Paul Keesi („Daphnis ja Chloe”) tõlkes ja ei kattu vanakreeka keelsest (tõlkija on võtnud kasutusele kõnekujundid, kuigi originaaltekstis need puuduvad). Lisaks eestikeelsetele väljenditele on ka vastav fraas vanakreeka keeles koos eestikeelse otsetõlkega kolmandas veerus välja toodud.

1.praef.1 armastuse loo rõõmudest ning muredest	Ühele kindlale armastusele viidatakse kui loole ja kahe inimese vahel toimuv on kui loo rõõmud ja mured.	<i>τύχην ἐρωτικήν</i> – armutegusid
1.praef.3 soov kujutatut sõnavormi valada	„Sõnavormi valada” on metafoorne kasutus, viidatakse kirjutamisele. Täielik väljend – “tärcas mus võitmatu soov kujutatut sõnavormi valada”, millest esimene pool ühtib vanakreeka keelse personifikatsiooniga. ²⁴	<i>θαυμάσαντα πόθος ἔσχεν ἀντιγράψαι τῆ γραφῆ</i> – (mind) imestajat haaras igatsus pildile vastu kirjutada
1.1.2. sõravägi	Puhas ja mõistetav metafoor – lamba/kitse asemel kasutatakse sõna „sõrg”, samuti viidatakse karjale kui väele.	<i>νόμαι πομνίων</i> – kariloomade karjad
1.26.1 sirtsule	Sõna all mõeldakse ritsikat – on võimalik, et see ümberütlus on tulnud putuka häälsuse (sirtsumise) järgi.	<i>Τόν</i> – Paul Kees on vanakreeka keelse artikli lahti tõlkinud..
1.26.3 väikese laulja	Tekstis on fraas metafoorne, kuna viidatakse ritsikale (tavapäraselt selliseid sõnu putuka kohta ei kasutata).	<i>λαλοῦντα</i> – lobiseja/siristaja

24 Vt Lisa 1 – 1.2. – 2. näide

Järgnevalt tuuakse tabelis välja eestikeelses tõlkes leidunud **personifikatsioonid**.

1.1.1 linna läbistavad merekanalid ja kaunistavad valgest, siledast kivist sillad	Vanakreeka keeles on samamõtteline väljendus passiivis edasi antud.	<i>δειλῆπται γὰρ εὐρίποις ὑπεισρεούσης τῆς θαλάττης, καὶ κεκόσμηται γεφύραις ζεστοῦ καὶ λευκοῦ λίθου</i> – on ju osadeks jaotatud merekanalitega ja kaunistatud lihvitud ja valgest kivist sildadega
1.4.3 vesi voolas	Vanakreeka keeles on seda väljendatud passiivse partitsiibiga.	<i>Ἵδωρ... χεόμενον</i> – esile purskuv vesi
1.9.1 õhk kajas mesilaste suminast	Paul Kees on tõlkides personifikatsiooni edasi andnud.	<i>βόμβος ἦν μελίττων</i> – (seal) oli mesilaste sumin
1.12.1 jultumus ta vihale ajas	Jällegi on vanakreeka keelset passiivset väljendit isikustamisena edasi antud.	<i>θρασύτητι ἀχθεσθεὶς</i> – jultumusest ärritununa
1.30.4 valitses kõrvetav kuumus	Kõrvetav kuumus kui vägas soe ilm oli valdav.	<i>τῆς ὄρας οὔσης καυματοῶδους</i> – aastaaja olles kuum/põletava
1.30.5 õpetas teda häda ise	Häda on siin kui miski, mille tõttu sooritatakse keeruline või hädaohtlik tegevus.	<i>παρὰ τῆς ἀνάγκης τὸ πρακτέον διδαχθεὶς</i> – tehtava paratamatuse poolt õpetatuna

Tabelis esitatakse eestikeelses tõkes leidunud **võrdlused**.

1.3.1 temal niigi palju halastust pole kui kitsel	Viidatud on kitsel, kes halastusest mahajäetud last toitis – tegija tunneks end süüdi, kui ta seda last kaasa ei võtaks.	<i>μηδὲ αἰγὸς φιλανθρωπίαν μιμῆσεται</i> – et ta ei jäljenda kitse inimesearmastust/heatahtlikkust
1.5.2 lammas inimese kombel	Siinne võrdlus on toodud inimese ja lamba omadusele oma järeltulijad imetada.	<i>διδούσαν πάνυ ἀνθρωπίνως τὴν θηλὴν</i> – kuna emane lammas andis seda väga inimlikul kombel

Tuuakse välja eestikeelsed **surnud metafoorid**.

1.praef.2 ilmale toomas	Ehk sünnitades.	<i>τίκτουσαι</i> – sünnitajad
1.praef.2 armastuse ümber keerles	Metafoorne kasutus – viidatakse joonistustele, mis „keerlesid” armastuse ümber ehk olid armastusega seotud. Tänapäevaks kinnistunud väljend.	<i>πάντα ἐρωτικά</i> – kõik armastusega seotud
1.praef.4 silmad suudavad seletada	„Seletada” kui olema võimeline tajuma e nägema. Tänapäeval levinud väljend eesti kultuuris.	<i>ὀφθαλμοὶ βλέπωσιν</i> – silmad vaatavad
1.3.2 silmad maha oli pidanud lööma	Metafoorne kasutus, fraas viitab häbile. Jällegi eesti keeles laialt kasutust leidev.	<i>ἤδέσθη</i> – tundis häbi
1.3.2 surmasuhu tahtis jätta	Metafoorne fraas – „surmasuhu” ehk „surema”.	<i>καταλιπεῖν ἀποθανούμενον</i> – jätta surema

1.5.1 villakandjat	Ümberütlus lambale.	<i>Αύτην</i> – teda
1.6.1 jumala sõrme ära tundvat	Ümberütlus saatusese, ettemääratusese.	<i>Θεῖον δὴ τι νομίσας τὸ εὔρημα</i> – pidades leidu millekski jumalikuks
1.6.1 üleskasvatamiseks	Taas surnud metafoor – “üles” viitab suunale.	<i>Θρέψαι</i> – kasvatada/toita
1.6.2 lihase lapse üles kasvatada	Sõna „lihane” viitab veresugulusele. „Üles kasvatada” on jällegi surnud metafoor.	<i>Τρέφειν</i> – üles kasvatada
1.6.3 otsekui kartes lamba ees häbisse jääda	Metafoorne, kuna see lause viitab sellele, et häbi on miski, millesse on võimalik jääda. Kaudselt saab lauset vaadata ka kui võrdlust – varasemalt on kirjeldatud, kuidas lammas tüdruku eest hoolitses, nii võttis ka kasuema Nape Chloe kohe omaks.	<i>ὡςπερ ὑπὸ τῆς οἴος παρενδοκιμηθῆναι δεδοικυῖα</i> – justkui arvates, et lammas ületab teda hea kuulsuse poolest (teda ületatakse lamba poolt)
1.7.1 viisteist täis	Ümberütlev fraas – väljendatakse millenigi jõudmist – siinkohal teatud vanuseni.	<i>πέντε καὶ δέκα ἔτων ἀπὸ γενεᾶς</i> – viisteist aastat sünnist
1.7.2 nääpsukesed nooled	Teatud mõttes metafoorne – sõna „nääpsukese” tähendus viitab üldiselt kõhnusele, kidurusele ja nooltega kasutatakse tavaliselt sõna „peenike” – niisiis on sõnade koos kasutamine tavapärasest erinev.	<i>βέλη μικρά</i> – väiksed nooled
1.8.1 unenägu	Uni, unes nähtu.	<i>ὄναρ</i> – uni

1.8.1 suutäisi	Toit, mis mahub ühekorraga suhu, üleüldine viide toidule ja selle tarbimisele.	<i>τροφαῖς ἔτρεφον ἀβροτέραις</i> – toitsid peente toidupaladega
1.8.1 väetikesed	Omadussõna „väeti” tähendab üldiselt viletsat – siin on sõna aga kasutatud laste tähenduses.	<i>Σωθέντων</i> - päästetute
1.8.1 taevane hool	Metafoorne, kuna viitab jumalatele, nende hoolele maapealsete vastu.	<i>προνοία θεῶν</i> – jumaliku ettenägemise läbi
1.8.2 jagasid õpetust	Fraas on arusaadav, kuid sõna „jagama” viitaks pigem osadena kellelegi andmisele – siin on see kui õpetuse edasi andmine (inimeselt, kes on õpetatud).	<i>ἐκδιδάξαντες ἕκαστα</i> – (välja) õpetades igat asja
1.9.2 kergejalgselt	Ümberütlev liitsõna, viidates väledusele (kergete jalgadega on hõlpsam joosta).	<i>Κοῦφα</i> – kergelt/nõtkelt
1.11.1 suure soe jao hundi hambaalust	Siin on ümberütlus hundi kohta (sõnakeeld – hundi asemel “susi”). Samuti metafoorne kasutus – hundikutsikate toitmiseks oli vaja toitu sama palju kui ühele suurele hundile. Lisaks viitab „hambaalune” toidule. Hiljem leiab tõlkest hundi kohta veel ümberütlosti: 1.12.5 – kriimsilmade, 1.20.2 – soe, 1.20.2 – kriimsilma, 1.22.1 – sute).	<i>πολλῆς τροφῆς ἐς ἀνατροφήν</i> – rohket sööki söögiks
1.11.2 nii et maakamar endist nägu oli	Ümberütlus, viidates sellele, et maa nägi välja nagu enne aukude kaevamist.	<i>πρότερον εἰκόνα</i> – varasemat väljanägemist/välimust

1.11.2 elu andma	Ümberütlus – ehk „surema”.	<i>Διαφθείρειν</i> – hävitama
1.12.1 hinge tõmmata	Metafoorne kasutus – selle asemel saaks kasutada „puhata”.	<i>ἄπαστον ἐποίηε τὴν φυγὴν</i> – lõppematult/katkematult
1.12.5 tänutäheks	Metafoorne kasutus, muidu „tänuks”.	<i>Χαρίζονται</i> – rõõmustavad
1.13.6 kord puhkes ta naerma, kord nutma	Metafoorne on sõna „puhkema” kasutus – siin tähenduses, et ta hakkas järsku naerma ja nutma.	<i>νῦν ἐγέλα, νῦν ἔκλαεν</i> – kord naeris, kord nuttis
1.14.2 ei hooli... põrmugi	Abstraktne kasutus – „põrm” viitab tavaliselt purule, siin aga on kasutusel kui „natukenegi”.	<i>οὐδεὶς μοι λόγος</i> – mitte mingi arvamus/hool
1.14.3 laul on lauldud	Metafoorne, viitab kellegi lõpule.	<i>Οἴχομαι</i> – olen ära läinud/kadunud
1.14.3 ei liiguta sõrmegi	Metafoorne, tähenduses „ei tee midagi/ei võta midagi ette”.	<i>οὐδὲ σφίζετε</i> – te ei päästa
1.15.1 lõug juba karuseks läks	Metafoorne fraas – omadussõna „karune” viitab karvasusele, võetud karule omistatud karvasusest.	<i>Ἀρτιγένειος</i> – äsja kasvama hakanud habemega

1.16.5 kulla neid	Metafoorne kasutus – „kulla” on tulnud sõnast „kuld”, viidates kallile (neiule).	ὁ πάρθενε – oo neiu/neitsi, pöördumispartikkel on asendatud omadussõnaga.
1.17.1 silmapilk	Liitsõna on tulnud silmapilgutamisest, mis on väga kiire ja lühiajaline ning viitab seega väga lühikesele hetkele – „otsekohe”.	ἀναπεδήσασα – üles hüpanuna
1.17.4 moepärast	Ümberütlus, viidatakse mingisuguse (tavapärase) mulje jätmisele.	ὅσον ἀπογεύσασθαι – vaid niipalju, et maitsta
1.17.4 kastis keelt	Metafoorne kasutus, viidates vedeliku minimaalsele tarbimisele.	διαβρέζει τὸ στόμα – kasta/niisutada suud
1.17.4 sõnagi suust	Ehk ei öelnud midagi.	Σιωπηλός – vaikne/vaikiv
1.18.2 õitesilmadega	Ümberütlev liitsõna – lilleõitega on koos kasutatud elusolenditega seostuvat sõna.	ἀκμάζει τὰ ἄνθη – lilled olid tipus/täies õiteehtes
1.19.3 mõtles ta ümber ega andnud oma nõusolekut	See oleks ehk surnud metafoor, viitab varasema otsuse muutmisele, lisaks ei saa nõustumist füüsiliselt kellelegi anda.	ἀνένευσε τὸν γαμόν – noogutas eitavalt abielule

1.20.1 oivalised juusturattad asjatult kaotsi olid läinud	Metafoorne kasutus, kuna siin ei viidata juusturataste otsesele kadumisele, vaid raisku minemisele (juusturattad, mida Dorkon Chloe isale tüdrukuga naitumiseks pakkus, lükati tagasi).	<i>τύρους ἀγαθὸς ἀπολέσας</i> – olles head/väärt juustud kaotanud
1.20.1 välja nuuskinud	Metafoorne, kuna ei mõelda otseselt nina abil nuusutamisele, vaid millegi teadasaamiseks nuhkimisele.	<i>Παραφωλάζας</i> – olles tähelepanelikult jälginud/valvanud
1.20.2 kriimsilma kasukasse	Sõna „kriimsilm” puhul on taas tegemist ümberütelsega, sõna „kasukas” viitab aga looma karvkattele.	<i>λύκου δέρμα</i> – hundi nahk
1.20.4 Chloe „hundi” nägemisest kohkudes talle saagiks langeb	Taaskord metafoorne lause, kuna otseselt „saagiks langemine” viitaks üldjuhul jahiga seotule. Siin on fraasi all mõeldud kellegi võimu alla minemist.	<i>τῷ σχήματι φοβήσας λαβεῖν ταῖς χερσὶ</i> – välimusega hirmutatuna haara/võtta kätega kinni
1.21.3 löid hambad ta karvakasukasse	Ümberütlev fraas – hambaid millessegi lööma ehk hammustama ja karvakasukas kui looma karvkate.	<i>ἔδακνον κατὰ τοῦ δέρματος</i> – hammustasid kasukast
1.21.3 lõi kartma, et ta ära tuntakse	Ebatavaline verbide kooslus – otseselt ei saa „kartma lüüa”, tavaliselt kasutatakse „hakkas kartma”.	<i>τὸν ἔλεγχον αἰδοῦμενος</i> – häbenedes paljastamist
1.21.5 tükk maad	Tavatähenduses on sõna „tükk” kui osa millestki tervest, siinses fraasis on tegu pika vahemaaga.	<i>μέχρι τινος</i> – mingi kohani/maani

1.22.1 üle noatera	Taaskord ei saa fraasi otseselt mõista, selle tähenduseks on „napilt”.	<i>κινδύνου παρὰ τοσοῦτον ἐλθὼν</i> – nii suurest hädahust (välja) tulles
1.22.4 tulvil õndsust	Ümberütlev fraas, tähenduses, et keegi oli õnnetunnet „täis”.	<i>Ἐχαιρον</i> – nad rõõmustasid
1.22.4 valutasid südant	Jällegi viide sisetunnetele.	<i>Ἐλποῦντο</i> – nad kurvastasid
1.24.4 andis... suud	Metafoorne fraas, viitab suudlemisele. (Hiljem veel „suuandmisest” 30. peatükis)	<i>Κατεφίλει</i> – ta suudles
1.26.1 tuiskas... mööda	Metafoorne kasutus – etümoloogiliselt kasutati sõna „tuiskama” ennekõike lume jms kohta, mis tänu tuulele kiiresti liikus. Nii on fraas siingi kiire liikumise tähenduses.	<i>ἐγγύς γενομένη</i> – lähedale jõudnuna
1.27.3 meelitas ära	Surnud metafoor – algselt ehk tulnud fraasist “meeli mõjutama/kõitma”.	<i>Θέλξας</i> – võlununa/nõidununa
1.27.3 allajäämise pärast laulukunstis	Viidatakse milleski nõrgem olemisele, mitte konkreetselt millegi alla jäämisele.	<i>τῇ ἥττη τῆς ᾠδῆς</i> – laulus allajäämise pärast/laulus kehvem olemise pärast

1.27.4 jumalad võtsid ta palvet kuulda	Fraas “võtsid kuulda” on tänapäeval tavapärane kasutus, kuid täielikult otse ei saa seda mõista – see on lihtsamalt väljendatuna “kuulsid”, seega on fraas surnud metafoor. Samuti viitab lause sellele, et jumalad viisid kellegi soovi täide.	<i>πείθοντο οί θεοί</i> – jumalad kuuletusid/võtsid kuulda
1.27.4 kurtes... taga	Surnud metafoor, kus väljendatakse igatsust suunaga – “taga” viitab milellegi, mis minevikus eksisteeris, kuid enam mitte.	<i>μηνύει τήν συμφοράν</i> – kuulutab õnnetust/annab märku õnnestusest
1.28.2 vaeva nägema	Jällegi on tegu metafoorse kasutusega, mille puhul on kokku pandud kaks sõna, mis on tavakasutuses levinud, kuid otseselt kokku ei sobi (siinne mõte on vaeva kogemine, mitte otseselt selle nägemine).	<i>Μήτε... περιεργασάμενοι</i> – mitte vaeva nähes
1.28.2 päästnud... lahti ankrukõie	Midagi lahti tegema/siduma.	<i>πείσμα ἀπολύσαντες</i> – sidunud lahti laevakõie
1.28.2 kibekiiresti	Liitsõnas esineb sõna „kibe”, muidu öeldakse „väga kiiresti”.	<i>Ἀπέπλεον</i> – nad purjetasid ära
1.28.3 kabuhirmus	Ehk „olles väga hirmunud”. Pole kindel sõna „kabu” tähenduses, ka etümoloogiasõnastiku puhul on vaid arvamused välja toodud.	<i>Τεταραγμένας</i> – ehmunuina/hirmunuina

1.29.2 maksa... kätte	Metafoorne, ei saaks otsesõnu mõista. Halva teo vastutegemine.	<i>Τιμώρησον</i> – maksa kätte/karista
1.29.3 tänutäheks	Metafoorne, ehk „tänuks”.	<i>ἀντι τῶνδε</i> – nende (asjade) eest
1.30.2 väljavaated	Selle liitsõnaga vihjatakse mingi asja võimalikkusele.	<i>οὐχ ὁμοίαν ἔχοντες ἐλπίδα</i> – sarnast lootust mitte omades
1.30.5 väsimusega võideldes	Metafoorne fraas – otseselt väsimusega võidelda ei saa, viidatakse mingi eesmärgi jaoks pingutamisele.	Kuigi vanakreekakeelses tekstis on varasemalt väsimust mainitud, siis Paul Keesi fraas on iseseisvalt lisatud.
1.31.4 hingeheitnud	Ümberütlus suremisest.	<i>Τελευτηκότι</i> - surnule
1.32.3 silmist... kadunud	Tänapäeval jällegi tavapärase kasutus nägemisulatusest kadumisele viitamise jaoks, aga fraas on otseselt võttes ebatavaline (“silmade seest kadunud”).	<i>ἀφανείς ὄντας</i> – neid, keda pole näha
1.32.4 sellest silmapilgust peale	Surnud metafoor – sõna “silmapilk” kui “hetk”.	Eestikeelne fraas on Keesi poolt iseseisvalt juurde lisatud, vanakreeka keeles seda ei esine.

Lõpuks tuuakse tabelis välja eestikeelsed **metonüümiad**.

1.praef.1 silmad... näinud on	Tegemist on metonüümiaga – viidatud on inimesele, kes midagi näeb, aga välja on toodud elundid, mille abil nähakse. Vanakreeka keeles on kasutatud verbi <i>εἶδον</i> – olen näinud.	<i>Εἶδον</i> – nägin
1.praef.2 silm veel maalil nii mõndagi märkas	Sarnane eelmise metonüümiaga – inimest väljendatakse elundiga, mille abil tegevus tegelikult toimub.	<i>ἰδόντα με</i> – mind nägijat/vaatajat
1.20.1 kavalpea	Metonüümia – pea on siin inimese tähenduses ja viidatakse kavalale inimesele.	<i>ἐπιτεχνᾶται τέχνην</i> – mõtles välja kavaluse
1.23.3 pesi silmad puhtaks	Selles fraasis viidatakse silmade puhul tervele näole, mitte ainult silmadele.	<i>ἀπολουσαμένη τὸ πρόσωπον</i> – pesnud näo

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Laura Lembit,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Metafoorid ja metafoorsed väljendid vanakreeka ja eesti keeles: erinevate tõlkestrateegiate analüüs Longose „Daphnis ja Chloe“ I raamatu põhjal“,

mille juhendaja on Kadri Novikov,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Laura Lembit
24.05.2021